

MAYIS-TEMMUZ 2013 DÖNEMİNDE

TÜRKİYE'DEKİ PROTESTO HAREKETİ ve BU PROTESTOLARIN BASTIRILMASINA İLİŞKİN HEYET RAPORU

GİRİŞ

İstanbul'daki Taksim Gezi Parkı'nın çok daha ötesine geçerek Türkiye'nin büyük kentlerinin çoğuna ulaşan Türkiye'deki 'Gezi Parkı' olayları 2013 yılı Haziran ayı - süresince tüm dünyada haber başlıklarında önemli bir yer tuttu. Bu olaylar siyasi katılımın farklı biçimler alabileceğine ilişkin yeni kazanılmış bir farkındalığın işareti olarak Türkiye'de milyonlarca insan için oldukça önemliydi. Bu siyasi katılım biçimleri doğrudan-sokaklarda bir araya gelmeye dayanan-katılım, temel özgürlükler ve demokratik ilkeleri savunarak mobilize olmayı da içeriyordu.

Bu protesto hareketi mevcut- ve aslında gelecekteki herhangi bir- hükümet içinde şeffaflıktan yoksun, diyaloga yer vermeyen, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerinin artık kabul edilmediğini açık bir şekilde gösterdi. Toplum hükümetin insanların yaşamına doğrudan müdahalesine, zorla dayatılan şehir planlamacılığı, ahlak ve kabul edilebilir yaşam biçimleri konusunda yapılan buyurgan açıklamalara ve aynı görüşte olmayanlara karşı baskı ve saygısızlığa dayanan otokratik bir yönetime müsamaha etmeyeceğini gösterdi. "Gezi" olayları halkın ifade ve toplantı özgürlüğü, yaşam hakkı ve işkenceye uğramama hakkı gibi temel hakların ihlal edildiğinin şiddetli bir biçimde farkında olduğunu ve buna öfke duyduğunu da gösterdi.

Son olarak bu olaylar, dünyanın konsolide demokrasilerinin pek çoğunda olduğu gibi, vatandaşların karar alma süreçlerinde seçimlerin ötesinde bir katılım dilediklerini ve formel ya da enformel doğrudan katılımın yeni yollarını giderek artan bir biçimde inşa etmekte olduklarını gösterdi. İstanbul ve Ankara'da aylardır süren park toplantıları, farklı sosyal, kültürel ve siyasi arka plandan vatandaşların tartışmak ve çözümler bulma girişiminde bulunmak üzere bir araya geldiği bu yeni siyasi katılımın daha yatay biçimin iyi örnekleriydi.

Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı (EMHRN), 2013 yılı Temmuz ayı başında Türkiye'ye bir ziyarette bulundu ve bu olaylar hakkında bilgi edinmek üzere çok sayıda tarafla görüştü. Bu araştırma esnasında özellikle toplantı özgürlüğü, yaşam hakkı, işkence ve kötü muameleye uğramama, özgürlük hakkı ve ifade özgürlüğünü etkileyen, ciddi insan hakları ihlallerine ilişkin çok sayıda şikâyet alındı. İlerleyen sayfalar öncelikle ilgili iç hukukun uluslararası insan hakları standartları temelinde bir değerlendirmesini de içeren, önemli bulgularımızı sergilemektedir.

I. ARKAPLAN

1. Araştırma heyetinin neden ve amaçları

EMHRN bölgesel yetkisinin bir parçası olarak yıllardır Türkiye üzerine çalışmaktadır. Türkiye'de iki EMHRN üyesi kuruluş vardır (İnsan Hakları Derneği ve Helsinki Yurttaşlar

Derneği). İnsan Hakları Derneği (İHD) 2006'dan bu yana EMHRN Örgütlenme, Toplantı ve Seyahat Özgürlüğü bölgesel Çalışma Grubu'nun bir üyesidir.

Bu çalışma grubu 2011 yılında *Türkiye'de Azınlık haklarını savunan grupların örgütlenme özgürlüğü* konusunda bir rapor yayınlamıştır.¹ EMHRN aynı zamanda, Haziran 2012 ve Nisan 2013 tarihleri arasında 10 ay cezaevinde tutulan Yönetim Kurulu Üyesi Osman İşçi hakkında açılan davayı yakından takip ederek dava sürecine dair gözlemlerde bulunmuştur.²

Son olarak, EMHRN Örgütlenme, Toplantı ve Seyahat Özgürlüğü Bölgesel Çalışma Grubu, [Avrupa-Akdeniz bölgesinde toplantı özgürlüğü](#) konusunda bir bölgesel çalışma yapmış, bu çalışmanın *Mevzuat Taraması* üzerine olan ilk kısmı 2013'te yayınlanmıştır ve *Uygulamalara* ilişkin olan ikinci kısmı ise 2014'te yayınlanacaktır.

İstanbul'da Gezi Parkı'nda başlayan ve ülkenin diğer kısımlarına da yayılan protestolarla ilgili olarak barışçıl bir biçimde toplanma özgürlüğü hakkını kullanmak isteyen kişilerin Türk polisinin aşırı şiddetiyle karşılaştığı yaygın olarak rapor edilmiştir. Sonuçta, EMHRN toplantı özgürlüğünü izleme ve bu hakkın ihlallerini raporlama konusundaki süregelen bölgesel çalışmasının bir parçası olarak, 2013 Temmuz ayında, insan hakları ve barışçıl gösteri yapma özgürlüğü ihlalleri iddialarını detaylı olarak araştırmak üzere bir insan hakları ve hukuk uzmanları heyeti oluşturmuştur.

2. Heyetin Oluşumu

- Osman İŞÇİ, EMHRN Yönetim Kurulu üyesi ve EMHRN Örgütlenme, Toplantı ve Seyahat Özgürlüğü Çalışma Grubu Sorumlusu.
- Michael HAMILTON, EMHRN Örgütlenme, Toplantı ve Seyahat Özgürlüğü Çalışma Grubu üyesi ve East Anglia Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Öğretim üyesi. Aynı zamanda AGİT-ODIHR Toplantı Özgürlüğü Uzmanlar Heyeti Üyesi,
- Helena SOLÀ MARTÍN, İnsan Hakları Hukuku Araştırmacısı
- Bérénice MICHARD, EMHRN Örgütlenme ve Toplantı Özgürlüğü Programı Koordinatörü

3. Görüşülen Kişi ve Kuruluşlar Listesi

3 Temmuz 2013

1. Emniyet Sen (Polis Sendikası) İstanbul Şubesi - (Temsilcilerin isimleri gizli tutulmaktadır.)

4 Temmuz 2013

2. Emma Sinclair Webb - İnsan Hakları İzleme Örgütü, Kıdemli Araştırmacı
3. Nadire Mater - Bianet
4. Murat Çekiç - Uluslararası Af Örgütü Türkiye Seksiyonu Direktörü
5. Şanar Yurdatapan – İfade Özgürlüğü
6. İnsan Hakları Derneği (İHD) - Ümit Efe, İHD İstanbul Şube Başkanı; Türkiye İnsan Hakları Vakfı; Çağdaş Hukukçular Derneği ve İlerici Avukatlar Derneği'nin İstanbul Şubeleri
7. Ali Çerkezoğlu - Taksim Dayanışma Platformu

¹ [Türkiye'de Azınlık Haklarını Savunan Grupların Örgütlenme Özgürlüğü](#)

² *Observation of the trial of Osman İŞÇİ, human rights defender and trade-unionist.* Ankara, 10 April 2013.

5 Temmuz 2013

8. Arzu Çerkezoğlu, DİSK Genel Sekreteri (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu)
9. Helsinki Yurttaşlar Derneği

6 Temmuz 2013

10. Hüseyin Aykol, Özgür Gündem Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni
11. Mustafa Sarısülük, Ethem Sarısülük'ün ağabeyi
12. İnsan Hakları Derneği (İHD) - İsmail Boyraz (Genel Sekreter) ve İHD Ankara Şubesi Yöneticileri, Türk Tabipler Birliği Ankara Şubesi; Çağdaş Hukukçular Derneği Ankara Şubesi; Toplumsal Hukukçular Ankara Şubesi

8 Temmuz 2013

13. Emniyet Sen Genel Merkezi (Temsilcilerin isimleri gizli tutulmaktadır.)
14. Feray Salman - İnsan Hakları Ortak Platformu

9 Temmuz 2013

15. Mehmet Elkatmış -İnsan Haklarından Sorumlu Ombudsman ve diğer 3 uzman
16. İsmail Hakkı Tombul - KESK Genel Sekreteri (Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu)
17. Dr. Kerem Altıparmak - Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü Öğretim Üyesi
18. Metin Bakkalcı - Türkiye İnsan Hakları Vakfı Genel Sekreteri
19. Dr. Arzu Erbilici - Türk Tabipler Birliği

İstanbul Valiliği, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'na da görüşme talebi iletilmiş, ancak hiçbirinden yanıt alınamamıştır.

4. Olayların Kronolojisi

Şubat 2012: Taksim Meydanı için kentsel dönüşüm projesi onaylandı. Proje, 1940'ta yıkılan ve Osmanlı dönemine ait Taksim Askeri Kışlası'nı yeniden inşa etmek ve burada bir alışveriş merkezi açmak amacıyla "İstanbul merkezinde çok az sayıda kalan yeşil alanlardan biri olan" Gezi Parkı'nın bir kısmının yıkılmasını ve aynı zamanda aynı zamanda Taksim Meydanı'nın yayalaştırılmasını içeriyor.

27 Mayıs 2013: Bir grup çevreci (kaynaklara göre sayıları 15 ila birkaç düzine aralığında) buldozerlerin parka girmesini engellemek üzere Gezi Parkı'nda barışçıl bir oturma eylemi başlattı.

28 Mayıs 2013: Sabaha karşı Parka giren polis Gezi Parkı'nda çadır kuran göstericileri dağıtmak için göz yaşartıcı gaz ve tazyikli su kullandı. İlerleyen günlerde polis müdahalesi daha da sertleşirken protestocuların sayısı da artmaya devam etti. Protestocular tekrar parkı işgal ettiler.

30 ve 31 Mayıs 2013: Polis parka girdi ve cebir, gaz ve su kullanarak parkı boşalttı. 31 Mayıs günü sabahın erken saatlerindeki engellenmenin ardından polis yeniden işgal edilmesini önlemek üzere parka girişleri kapattı. Ayrıca, Taksim'e giden toplu taşıma araçları engellendi ve yollar kapatıldı.

Öfke tüm ülkeye yayıldı. 80 büyük ve küçük kentte binlerce gösterici sokaklara çıktı. İçişleri Bakanlığı Gezi Parkı olaylarına toplam 2.5 milyon kişinin katılmış olduğunu tahmin ediyor.

Aynı gün yapılan bir açıklamada (31 Mayıs 2013), Avrupa Parlamentosu Türkiye Raportörü Ria Oomen-Ruijten protestolar esnasında gerçekleşen barışçıl gösterilere “aşırı güç” uygulandığına ilişkin olarak insan hakları kuruluşlarından gelen bilgilere dair kaygılarını dile getirdi.³

1 ve 2 Haziran 2013: İçişleri Bakanlığı 67 ilde 235 eylem gerçekleştiğini, 1730 kişinin gözaltına alındığını ve 173 kişinin yaralandığını belirtti. Türkiye İnsan Hakları Vakfı'na (TİHV) göre 1293 kişi yaralandı ve 3301 kişi gözaltına alındı.⁴ Ankara'da başına isabet eden bir kurşunla yaralanan bir kişi günler sonra yaşamını yitirdi.

İstanbul'da 1 Haziran'da gerçekleşen saldırıdan sonra polis, Taksim Meydanı'ndan çekilerek göstericilerin parka girmesine izin verdi, ancak ülke genelindeki kalabalıkları dağıtmak için sert stratejiler uygulamayı sürdürdü.

İstanbul'da, on binlerce İstanbullu dayanışma göstermek üzere, kentin Asya ve Avrupa yakasını bağlayan Boğaziçi Köprüsü'nü (normalde yayalara kapalı olan) geçmek de dâhil, Taksim'e yürüdü.

Çevik Kuvvet Şube Müdürü Muhammed Fatih Sarıyıldız çevik kuvvet polislerinin cep telefonlarına “Şu anda ülkenizi kurtarıyorsunuz. Sizler vatanseverlersiniz. Bağımsızlık savaşında savaşan askerler gibisiniz.” yazılı bir mesaj yolladı.

2 Haziran 2013: Başbakan Erdoğan protestoları ve göstericileri “onlar sadece birkaç çapulcu” diyerek savuşturdu. Bu ifade toplumun birçok kesimini daha da öfkelendirdi.⁵ Ancak, Park yetkililerin önemli bir müdahalesi olmaksızın artarda iki hafta işgal edildi.

14 Haziran 2013: Gece saat 01.00'de, Başbakan Erdoğan, İçişleri, Kültür ve Çevre ve Şehircilik Bakanları, Taksim Dayanışma Platformu üyeleri ve bir grup sanatçıyı kabul etti.

15 Haziran 2013: Polis, göz yaşartıcı gaz, tazyikli su ve plastik mermi kullanarak, protesto çadırlarını sökerek parkı ve yakındaki meydanı boşalttı.⁶ Polis ve göstericiler arasındaki çatışmalar İstanbul'un çeşitli yerlerinde birçok mahalleye yayıldı.

17 Haziran 2013: İstanbul'daki diğer parklarda gösteri ve tartışmaların düzenlendiği forumlar başladı.

3 Temmuz 2013: İstanbul Birinci Bölge Mahkemesi Taksim Meydanı'ndaki kentsel dönüşüm projesinin geçici olarak durdurulmasına karar verdi. Kültür ve Turizm Bakanlığı bu kararı temyiz etti.

³ <http://www.reuters.com/article/2013/05/31/us-turkey-protests-idUSBRE94U0J920130531>

<http://www.todayszaman.com/news-317075-eu-voices-concern-over-violent-clashes-in-istanbuls-taksim.html>

⁴ <http://www.tihv.org.tr/index.php?01-03-june-2013-daily-human-rights-report>

⁵ <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/just-a-few-looters-turkish-pm-erdogan-dismisses-protests-as-thousands-occupy-istanbuls-taksim-square-8641336.html>

⁶ <http://www.theguardian.com/world/2013/jun/15/turkey-police-clear-gezi-park>

22 Temmuz 2013: İstanbul Birinci Bölge Mahkemesi'nin kararı Altıncı İdare Mahkemesi tarafından iptal edildi. Esasa ilişkin karar hala Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nda bekliyor.

II. TÜRK MEVZUAT ÇERÇEVESİ

EMHRN yakın bir zaman önce yayınladığı *Avrupa-Akdeniz Bölgesinde Toplanma Özgürlüğü Bölgesel Çalışması*⁷ Türkiye de dâhil olmak üzere 13 ülkede toplanma hakkının kanunlarla idaresine ilişkin ayrıntılı bir analiz sağlamaktadır. İnceleme raporunun amacı bakımından, bu raporda sadece birkaç önemli unsura yer verilmektedir.

1. Anayasal Koruma

Barışçıl toplanma özgürlüğü Anayasanın 34. maddesinde yer almaktadır. Bu madde “Herkes, önceden izin almadan, silahlı ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.” şartını koyar. Bunun yanı sıra, 26. madde “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hürriyetine sahiptir.” şartını koyarak “kamusal açıklamalar” yapma hakkını korur.

Her iki maddenin de ikinci paragrafında kanunların milli çıkarlar temelinde bu hakların uygulanmasını sınırlandırabileceği ifade edilmektedir.⁸ Ancak, bu tür kısıtlamaların gerekliliği ve oranına ilişkin koşullardan bahsedilmemekte, aşırı ve keyfi müdahalelere açık kapı bırakılmaktadır.⁹ Anayasa özellikle bu sınırlamalara odaklanmakta ve devletin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından sağlanan barışçıl gösteri hakkını koruma konusundaki pozitif yükümlülüğüne değinmemektedir.¹⁰

2. Toplantılara İlişkin Kanunlar

2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Kanunu (1983) (Gösteri Yürüyüşleri Yasası) toplanma özgürlüğü hakkını düzenler. Toplanma özgürlüğü hakkının birkaç önemli yanı eksik bırakılmıştır. Her şeyden önce Anayasa gibi bu Kanun'da da Devletin barışçıl toplanmaları korumasına ilişkin yükümlülüğüne değinilmemektedir. Kanun sadece 29. maddesinde, bu hakkı sınırlayacak olanlara yönelik olarak alınacak olan yaptırımlara yer vermekte ancak uluslararası standartların gerisine düşen uzun bir sınırlama serisi sıralamaktadır. Örneğin, 22. madde caddeler, parklar, ibadet yerleri ve kamu hizmet binaları gibi bazı yerlerde gösteri yapmayı yasaklamaktadır. 1977 ve 2009 yılları arasında Taksim Meydanı'nda gösteriler yasaklanmıştır. 2013'te 1 Mayıs gösterileri yine yasaklanmıştır.

Bildirimde bulunulmadan yapılan toplanmalar yasa dışı olarak kabul edilmektedir. Sonuç olarak, bildirim verilmeden yapılan toplanmalar valiliklerin talimatıyla zorla dağıtılabilir ve

⁷ [Regional Study: The right to freedom of assembly in the Euro-Mediterranean region-Part I: Legislation Review](#), EMHRN, 2013. Ayrıca bakınız: [Türkiye](#) Mevzuat Taraması.

⁸ Madde 26, 2. Paragraf: “Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.” benzer biçimde “Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.” (Madde 34 2. Paragraf)

⁹ Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi 11/2. madde; Sivil ve Siyasi Haklar Sözleşmesi 21. Madde.

¹⁰ „Ärzte für das Leben“ Platform v. Austria Davası, 06/21/1988, §34

sıklıkla dağıtılmaktadır. Son olarak, Kanun ifade özgürlüğüne ağır bir kısıtlama dayatmakta, “yasadışı örgüt ve topluluklara ait amblem ve işaret taşınarak veya bu işaret ve amblemleri üzerinde bulunduran üniformayı andırır giysiler giyilerek kanunların suç saydığı nitelik taşıyan slogan söylemek, afiş, pankart, döviz, resim,... gibi taşımak” cezalandırılmaktadır (Madde 23). “Yasa dışı sloganlar” ya da “yasa dışı pankartlar” kavramları Kanun’da tanımlanmamakta ve bu da oldukça geniş bir yoruma yol açabilmektedir. Kanun aynı zamanda, toplantı organize etme ve toplantılara katılmak için İçişleri Bakanlığında özel izin alması gerekli olan yabancı uyruklulara da ayrımcılık yapmaktadır.

3. Polis Vazife ve Salahiyeti Kanunu ve Zor Kullanımına İlişkin Diğer Mevzuat

2007’de 5681 sayılı Kanun’la değiştirilmiş olan **2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyeti Kanunu**¹¹, polisin bir kişi ya da grubun polis memurlarına saldırıda bulunması veya görevlerini yerine getirmesini engelleyici bir biçimde direnişle karşılaşması durumunda zorlayıcı tedbirlere başvurabilmesini sağlamaktadır.¹² Kanun, yasadışı göstericilere karşı “*kademeli olarak artan nispette bedeni kuvvet, maddi güç [kelepçe, cop, gaz vs.] ve kanuni şartları gerçekleştiğinde her çeşit silah kullanılabilmesini*” öngörmektedir.¹³ Ancak, “zor ve silah kullanma” hükümleri öldürücü zor kullanmanın son çare olması gerektiğini ve uluslararası standartlara göre sadece hayatı korumak üzere buna izin verilebileceğine yer vermemektedir. Kanun, polisin meşru müdafaa için ateşli silah kullanabileceğine hükmetmektedir: “*Bedeni kuvvet ve maddi güç kullanılarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde*” ve “*Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak için ve sağlayacak ölçüde.*” Bahsi geçen son hükümdeki durumda, polis “*uyarmak amacıyla*” ateş açabilir ve eğer kişi ihtara uymayarak kaçmaya çalışırsa “*kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir*”.¹⁴

Birleşmiş Milletler Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazlar Özel Raportörü’ne göre “*Orantılıktan bahsediliyor olmasına karşın, yaşamın korunması zorunlu hedefinin ihmal ve ‘dur ihtarı’ nun belirsizliği tehlikeli bir biçimde zor kullanmayla sonuçlanmaktadır.*”¹⁵

Göz yaşartıcı gaz polis görevlilerince kullanılabilir silahlardan biri olarak listede yer almaktadır, ancak 2559 Sayılı Kanun uluslararası standartların aksine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin konuya değinmiş olmasına karşın, gaz kullanımını düzenleyemeye yönelik bir hüküm kullanımını düzenleyen herhangi bir özel duruma yer vermemektedir.¹⁶

30 Aralık 1982 tarihli **Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği** göstericilerin dağıtılmasına ilişkin olarak (Güvenlik güçlerine karşı etkin bir saldırı ya da direnişin söz konusu olduğu ya da göstericilerin güvenlik güçlerince korunan bir binaya etkin olarak saldırıda bulunduğu durumlar dışında) iki ya da üç ihtarda bulunma gibi prosedürleri düzenlemektedir¹⁷; ihtarın

¹¹ 4 Temmuz 1934.

¹² Madde 16.

¹³ Madde 6.

¹⁴ Bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü, “[Adalet Karşı Safları Sıklaştırmak: Türkiye’de Polis Şiddetiyle Mücadele Önündeki Engeller](#)”, 2008.

¹⁵ [BM Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazlar Özel Raportörü Christof Heyn’in Türkiye Ziyareti Ön Gözlemleri](#), Kasım 2012.

¹⁶ Bkz. İzci v. Türkiye Davası, 23/07/2013, paragraf. 65.

¹⁷ Bkz. Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği, 30 Aralık 1982, paragraf 25.

kalabalığın en uç kısmından duyulduğunun zaptı tutularak ve kademeli bir biçimde fiziksel kuvvet, maddi güç ve silah kullanılır. Daha da önemlisi, **göz yaşartıcı gazın kullanımına ilişkin koşul ve durumları** düzenlemek üzere 19 **Sayılı Genelge** 15 Şubat 2008 tarihinde yayınlandı: Gazdan etkilenenler için ilk yardım hizmetlerinin bulunması, ilk ihtarın yapılması, orantılılık ilkesine uygunluk, kalabalığın dağılması için çıkışların açılması, tüm durumlar için insanlara doğrudan atılması yasağı ve direnmeyi ve saldırmayı bırakmış olanlara karşı gaz kullanımını yasağı vb. Kanun dışı gösterilerde polisin göz yaşartıcı gaz kullanımına ilişkin talimatlara yeren bu hükümler **İçişleri Bakanlığı'nın Gezi olaylarından hemen sonra yayınladığı iki ayrı genelge** ile tamamlanmıştır (26 Haziran 2013 ve 22 Temmuz 2013). Genelgeler, özellikle, örneğin kolluk kuvvetleri personelinin kendilerine karşı fiili bir saldırı ya da direniş olmadığı müddetçe göz yaşartıcı gaz kullanmaktan kaçınması gerektiğini ve bu tür bir direnişe son verilmesi halinde gaz kullanımının durdurulmasını düzenlemektedir.

Son olarak, kask giyen emniyet personelinin tanınabilmesini sağlamak ve aşırı güç kullanımında caydırıcılık için 2009'dan bu yana kaskların üzerinde kimlik numaraları yer almaktadır.¹⁸

Görüşmeler esnasında, toplumsal olaylarda kullanılan araç ve silahların farklı biçim ve yoğunluklarda kullanılmasına izin veren koşullara ilişkin açık ve net standartların eksikliğine işaret eden yinelenen iddialar kabul edilmiş, kolluk kuvvetlerinin mevcut hükümlere riayet etmediğinden bahsedilmemiştir.

Ayrıca, mevcut yasal çerçeve bağımsız bir polis şikâyet mekanizması gibi herhangi bir izleme sistemi sağlamamakta, bu da polisin güç kullanımını suiistimal etmesi halinde cezasızlık algısına yol açmaktadır. Polisin görev ve örgütlenmesini ve zor kullanmasını düzenleyen kanunlar “eski-modâ” olmakla eleştirilmekte¹⁹ ve birçok bakımdan uluslararası hukukun gerektirdiği yasal belirliliği karşılamamaktadır.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks'in 1-5 Temmuz 2013 tarihleri arasındaki Türkiye ziyaretini müteakiben hazırladığı Rapor²⁰, yukarıdaki paragraflarda bahsi geçen yönetmelik ve genelgelerin etkililiği ve uygulanması sorununun altını çizmesi nedeniyle önemlidir. Komiser, “*söz konusu genelgelerin yayınlanmasına neden olan ve AİHM içtihadında geniş bir biçimde yer alan bu sorunların tekerrürünün, açık bir biçimde, Türkiye'deki gösterilere kolluk kuvvetlerinin müdahaleleri konusunda yapısal bir soruna işaret ettiği görüşündedir. AİHM, 23 Temmuz 2013 tarihli bir kararında, Türkiye aleyhine alınmış kırkı aşkın karar ve dava sürecinde olan 130 başvuruya dayanarak bu sorunun sistemik bir sorun olduğunu kabul etmiştir.*²¹ Mahkeme, bu davaların ortak noktasının, “*yetkililerin barışçıl toplantılara karşı belli bir ölçüde hoşgörü göstermemelerinin*” ve “*bazı durumlarda, göz yaşartıcı gaz dahil olmak üzere fiziksel kuvveti aceleyle ve gereğinden erken kullanması*” olduğuna dikkat çekmiştir.²²

¹⁸ Sözleşmenin 40. Maddesi uyarınca üye Devletlerin sunduğu raporların değerlendirmesi, Türkiye *, Ek, Türkiye Hükümetinin ilk raporu, Soru 11 (CCPR/TUR/1) ile bağlantılı ele alınması gereken meseleler listesine (CCPR/C/TUR/Q/1) yanıtları.

¹⁹ Emniyet Sen Sözcüsü ile İstanbul'da görüşme, 3 Temmuz 2013.

²⁰ <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2395762&SecMode=1&DocId=2079702&Usage=2>

²¹ Bkz. İzci v. Türkiye Davası Kararı, 23 Temmuz 2013.

²² Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks'in 1-5 Temmuz 2013 tarihleri arasındaki Türkiye ziyaretini müteakiben hazırladığı Rapor, paragraf 43.

4. Yargı Yolları

Olağan idari ve cezai yargı yollarına başvurmanın yanı sıra 2012'de kapsamlı bir yargı reformuyla yeni bir mekanizma oluşturulmuştur:

- Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden kaynaklanan temel hak ve özgürlüklerinin ihlali iddiasına dayanarak **Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunulabilir**.²³ Bir şikâyet ancak, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmadan önce davacının ihlale yol açtığı iddia edilen muamele, eylem ya da ihmale ilişkin kanunlarca sağlanan tüm idari ve yargı yolları tüketmiş olması koşuluyla değerlendirilebilir²⁴.

Bunun bir sonucu olarak, Anayasa Mahkemesi bireysel başvurusunu reddetmediği veya hakkının ihlal edilmediğine karar vermediği müddetçe, AİHM'nin yargı yollarının etkili olmadığına karar vermesi ya da yargı sürecinin makul olmayan bir biçimde uzaması durumunda iç yargı yollarının tüketilmesi kuralına istisna getirerek davanın kabul edilebilir olduğunu açıklaması olasılığı bir yana bırakılırsa, hiçbir vatandaş Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne dava götürmeyecektir. AİHM iki yıllık bir yargı sürecinin ardından Anayasa Mahkemesi'nin etkili bir iç yargı yolu olup olmadığına karar verecektir.²⁵ Gezi Parkı mağdurları yakınlarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne mevcut iç hukuk yollarının etkili sayılmayacağı iddiasıyla başvuruda bulunmuş olduğunun da altı çizilmelidir (11 Ekim 2013).²⁶

5. Ulusal İnsan Hakları Mekanizmaları

2012'de ulusal bir Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu ²⁷ oluşturulmuştur. Bu kurumun amacı "kamu hizmetlerinin verilmesi ve yönetimlerin tüm eylem, davranış, tutum ve yaklaşımlarının hukuka uygun ve adilliği konusunda analizlerde bulunmak, araştırmalar yapmak ve öneriler sunmak üzere bağımsız ve etkili bir şikâyet mekanizması oluşturmaktır."²⁸ Heyet, İstanbul'daki Gezi olaylarını inceleyen insan haklarından sorumlu Ombudsman'la görüşmüş ve vatandaşların bazı iddialarını dinlemiştir. (Bakınız ilerdeki sayfalar).

2012'de, mevzuatı gözden geçirmek ve önerilerde bulunmak ve insan hakları konularında inceleme yaparak duruma ilişkin yıllık rapor yayınlamak üzere **Ulusal İnsan Hakları Kurumu** kurulmuştur.

6. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ndeki Türkiye'ye İlişkin Kararlar

²³ Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun (6216 Sayılı Kanun, 2011). Bu kanunun yasal temelleri 7 Mayıs 2010 tarihinde 1980 Anayasasındaki değişiklikler bilhassa bireylere Anayasa Mahkemesine başvuru izni veren yeni 148 maddedir.

²⁴ Bkz. [http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/laws/eng/eur/tur?fn=document-frame.htm&f=templates\\$3.0](http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/laws/eng/eur/tur?fn=document-frame.htm&f=templates$3.0)

²⁵ Bkz. http://www.loc.gov/lawweb/servlet/lloc_news?disp3_l205403364_text

²⁶ Bakınız , 'Relatives of Gezi Park victims appeal to ECHR' (Hurriyet Daily News, 11 Ekim 2013). Erişim linki: <http://www.hurriyetaidailynews.com/relatives-of-gezi-park-victims-appeal-to-echr.aspx?pageID=238&nID=56118&NewsCatID=339>. Bakınız ayrıca , 'Amnesty International report highlights Gezi abuses' (Erisa Dautaj Senerdem, for SES Türkiye, 8 Ekim 2013). Bakınız: http://turkey.setimes.com/en_GB/articles/ses/articles/features/departments/national/2013/10/08/feature-01

²⁷ Kanun No: 6328, 14 Haziran 2012.

²⁸ http://global.tbmm.gov.tr/index.php/EN/yd/haber_detay/79

1959 ve 2012 yılları arasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince 11. maddeye dair 57 ihlal (toplanma ve örgütlenme özgürlüğü) bulunmuştur, Türkiye Avrupa'da toplanma özgürlüğü ihlallerine ilişkin en yüksek rakama sahip ülkedir.²⁹ Mahkeme'de Türkiye aleyhinde, gösterilerde kolluk kuvvetlerinin zor kullandığına ve/veya toplanma özgürlüğü hakkına ilişkin hala 130 başvuru vardır.

Söz konusu 57 davanın 40'ında, kolluk güçleri görevlilerince aşırı güç kullanımının ve barışçıl gösterilere katıldıkları için başvuru haklarında cezai işlem uygulanmasının Sözleşme'nin 3. maddesi (işkence yasağı) ve/veya 11. maddesine (toplanma ve örgütlenme özgürlüğü) ihlal oluşturduğunun altı çizilmiştir.³⁰

Mahkeme, “şiddet içermeyen gösterilerde Sözleşmenin 11. maddesinin bütün içeriğinden yoksunlaştırılmaması için idari makamların barışçıl gösterilere belli ölçüde müsamaha göstermesinin önem taşıdığını” belirtmektedir.³¹ Mahkeme özellikle, gösteri ve yürüyüşlerde vaktinden önce, orantısız ve gereksiz polis müdahalesi nedeniyle Türk yetkililerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesinin sağladığı standartları karşılamadığına karar vermiştir.³²

Bu bağlamda Mahkeme, göz yaşarıcı gaz kullanımı da dâhil olmak üzere polis operasyonlarının sadece hukuki bir zemini olmakla kalmayıp aynı zamanda kanunla etkili bir biçimde düzenlenmesinin zorunlu olduğunu vurgulamıştır.³³ Bu nedenle, gelecekte de benzer ihlallerin oluşmasını önlemek üzere Mahkeme, Türkiye'ye göz yaşartıcı gaz kullanımını düzenleyen direktiflerin uygulanmasına ilişkin genel önlemler ve bir dizi açık kurallar kabul etmesi konusunda güçlü bir şekilde tavsiyede bulunmuştur.³⁴

Birleşmiş Milletler İşkenceyi Önleme Komitesi (CAT) de, “polislerin resmi gözaltı yerleri dışında göstericilere karşı aşırı güç kullanımı ve kötü muamelede bir artış olduğunu gösteren raporlara”³⁵ ilişkin endişelerini dile getirmiş ve Türkiye'yi “iç hukukun, kamu nizamına ve kalabalıkların kontrolüne ilişkin prosedürü işleten yükümlülük ve standartlara ilişkin kuralların Kolluk Güçleri Görevlilerinin Silah ve Zor Kullanımına İlişkin Temel İlkelerine ve özellikle ateşli silahların hayatın korunması için oldukça kaçınılmaz olması durumunda kullanılabilmesi hükmüne (İlkeler, 9. Paragraf) tamamen uygun hale getirmeye” çağırmıştır.

III. BULGULAR

1. Toplanma Özgürlüğüne Gereksiz Müdahale

Taksim Meydanı'nın gösteri ve yürüyüşler için geleneksel bir toplanma yeri olduğunun ve bu nedenle göstericiler ve siyasi/emek örgütleri için önemli bir sembolik değer taşıdığına vurgulanması önemlidir. Ancak, Türk yetkilileri Taksim'de uzun bir süre siyasi nedenle herhangi bir toplanmayı yasaklamıştır. Özellikle sendikaların Taksim'de 1 Mayıs gösterisi

²⁹ ECHR İstatistik Bilgileri, “[Violations by article and by respondent state](#)” (1959-2012)

³⁰ İzci v. Türkiye Davası, 07.03.2013, par. 95.

³¹ Bakınız, AİHM, Oya Otaman v Türkiye, 5 Aralık 2006, paragraf. 42, İzci v Türkiye, 67. ve 89. paragraflar.

Mahkeme Oya Ataman v Türkiye davasında “yetkililerin gösteriyi bitirme konusundaki sabırsızlığından özellikle etkilendiğini” kaydetmiştir.

³² Bakınız, DİSK ve KESK v Türkiye, 27 Kasım 2012, paragraf. 37, İzci v Türkiye, paragraf 67.

³³ Abdullah Yasa v. Türkiye, 07/16/2013, §43

³⁴ AİHM, İzci v Türkiye, 98-99. paragraflar.

³⁵ BM İşkence Karşıtı Komite, Kırk-beşinci oturum, , 1–19 Kasım 2010, Sözleşmenin 19 Maddesi uyarınca üye Devletlerin sunduğu raporların değerlendirilmesi, İşkence Karşıtı Komitenin Türkiye sonuç gözlemlerinin 13. Paragrafı, CAT/C/TUR/CO,3, 20 Ocak 2011.

yapmak için istedikleri izinler 30 yıldır, 1977'de 1 Mayıs kutlamaları sırasında meydana bir araya gelen 500,000 kişinin üzerine keskin nişancılarca ateş açılmasıyla 37 kişinin ölümünden beri, geri çevrilmektedir. 2009'da Hükümet 1 Mayıs'ın resmi tatil ilan edilmesine karar vermiş ve meydanı kutlamalara açmıştır. İzleyen yıllarda (2010, 2011 ve en geniş katılımı 2012) İşçi Bayramı kutlamaları Taksim'de yapılmıştır. 2013 Mayıs'ında Recep Tayyip Erdoğan Hükümeti "inşaat projesi nedeniyle" sendikaların 1 Mayıs'ta burada gösteri yapmasına izin vermemiştir.³⁶ Yasağa karşı çıkarak on binlerce gösterici Taksim Meydanı'na girmeye çalışmış, polisin çok sayıda göz yaşartıcı gaz kapsülü atarak karşılık verdiği olaylar aralarında altısı kafasında ciddi bir şekilde olan onlarca kişinin yaralanmasına neden olmuştur.³⁷ Bundan sonra, Taksim Meydanı'nda toplanma konusunda genel bir yasak konmuştur.

2013 yılı Mayıs ayı sonlarında Gezi Parkı'nın bir köşesinde trafiği aksatmayacak bir biçimde birkaç çadır kuran Taksim Dayanışması'ndan küçük bir çevreci grubunun toplanmasıyla bir protesto başlamıştır. 28 Mayıs gecesi çimlerin üzerinde çadır kuran birkaç protestocunun şiddet kullanılarak dağıtılması, protestonun barışçıl ve rahatsızlık vermeyen bir biçimde yapıldığı dikkate alındığında ve küçük bir ebatla olduğu hatırd tutulduğunda toplanma özgürlüğüne, orantısız güç kullanma ile keyfi bir biçimde müdahale edildiği anlamına gelmektedir. Zabıta ve çevik kuvvet polis güçleri sabaha karşı parka gelmiş ve ihtarda bulunmuş ancak cop ve göz yaşartıcı gaz kullanmadan ve çadırları ateşe vermeden önce insanlara eşyalarını toplamaları ve dağılmaları için zaman tanımamıştır.

Daha sonraki pek çok protesto benzer biçimde idare edilmiş, polis aynı taktiği tekrarlamış, hem protestoculara destek vermek hem de yetkililerin yanıtına karşı çıktıklarını göstermek üzere geniş çapta gösteriler başlamış ve öfke yayılmıştır.

Alınan bilgilere göre, polis Gezi Parkı'nda toplanmış olan çevrecilerle barışçıl protestolarına ilişkin olarak, protestolar ve buna getirilebilecek alternatifler konusunda doğrudan diyaloga girmemiştir. Bunun yanı sıra, hem İstanbul'da hem de Ankara'da gösterilerin dağıtılması sırasında ve çok daha dikkate değer biçimde 31 Mayıs'ta Gezi Parkı'nın boşaltılması esnasında ve 15 Haziran'da polis Taksim Meydanı'na girmeden önce, Türk hukuku ve uluslararası standartlarla sağlandığı gibi **ön bir ihtarda bulunulmamış olduğunu** gözlemleyen tanıklar vardır.

İlgili kanunda düzenlenmiş olan prosedüre göre, yetkililere toplanmayla ilgili bildirimde bulunulmamış olsa da, uluslararası insan hakları organları ve AİHM içtihadı **prosedüre ilişkin gereklilikler yerine getirilmediğinde dahi barışçıl toplanmalara müsamaha gösterilmesi gerektiğini**³⁸ ve her koşulda polis müdahalesinde ve protestocuların dağıtılmasında **gereklilik ve ölçülülük ilkelerinin** uygulanacağında ısrar etmektedir.

Buna karşın, Türk yetkililer protestoların bastırılması gerektiğini ve polise bu doğrultuda davranması için talimat verilmiş olduğunu açıklamış, böylece, vatandaşlarının barışçıl protesto yapma ve eleştiride bulunma haklarını reddetmiştir. Uygulanan taktiklerden biri

³⁶ Bkz. <http://www.bianet.org/english/english/146259-governor-shuts-down-istanbul-on-may-1>

³⁷ 4 Temmuz 2013 tarihinde İstanbul'da İHD, TİHV, Çağdaş Hukukçular Derneği, İlerici Avukatlar Derneği ile yapılan toplantıda edinilen bilgiler.

³⁸ Bakınız örneğin, [Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 27 Haziran 2013 tarihindeki 1947 Sayılı Kararı](#), paragraf 5

³⁹ 2 Haziran 2013: <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/just-a-few-looters-turkish-pm-erdogan-dismisses-protests-as-thousands-occupy-istanbul-taksim-square-8641336.html>

onları “çapulcu”³⁹ olarak adlandırarak sistematik bir biçimde itibarsızlaştırmak ve kitleyi sözde “marjinal” veya yasadışı grup üyeliği ya da onlarla işbirliğiyle suçlamak olmuştur. Heyetin incelemesi süresince dile getirildiği gibi, yetkililer ve kolluk güçleri görevlileri protestolara ilişkin görevlerini “düşman”la savaşa olarak görmüşlerdir. Bu tutumun belirgin örneklerinden biri İstanbul’daki çevik kuvvet ekibinin İstanbul Çevik Kuvvet Şube Müdürü Muhammet Fatih Sarıyıldız’dan aldığı ve görevlilerin “şimdi ülkenizi kurtarıyorsunuz” diyerek cesaretlendirildiği mesajlardır.

❖ İfade ve toplanma özgürlüğüne müdahalelerin bir diğer çarpıcı örneği, “duran adam” göstericilerine yönelik muamele ve Gezi Parkı protestocuları için harekete geçen avukatların gözaltına alınması olmuştur.

12 Haziran’da İstanbul Adliyesi’nde polisin protestoculara yönelik tutumunu kınamak üzere bir basın açıklaması yaptıkları esnada 44 avukat polislerce gözaltına alınmış bazıları kaba dayağa maruz kalmıştır.

Avukatlara yönelik bu eylem *Avukatlık Rolüne İlişkin Temel İlkelerin* avukatların “görevlerini icra etmeleri nedeniyle müvekkilleriyle veya müvekkillerinin davalarıyla özdeşleştirilemeyeceği.”⁴⁰ni söyleyen 18. ilkesine açık bir biçimde ihlal oluşturmaktadır. Avukatların işine böyle bir müdahale onların insan haklarını koruma ve geliştirme görevlerine doğrudan bir saldırıdır.

Diğer yandan, birçok kaynak Taksim meydanında ya da İstanbul sokaklarında) duran adam eylemleri olarak bilinen protestonun bir parçası olarak aralarında olay yerini gözlemleyen iki avukatın da olduğu duran 31 kişinin sessiz protestoları nedeniyle gözaltına alındığını ifade etmektedir. 20 kişi polis karakoluna götürüldükten sonra serbest bırakılmış, 11 kişi “polise mukavemet ettikleri” gerekçesiyle haklarında dava açılmıştır.

❖ Kişilerin barışçıl protestolara katılmasını engellemek

31 Mayıs’ta insanların Taksim alanına girmeleri ve protestolara katılmaları engellendi. Tüm toplu taşıma araçları durduruldu (metro, tramvay, kentin Avrupa ve Asya yakasını birleştiren vapurlar) ve Boğazdaki Galata araç köprüsü trafiğe kapatıldı. İnsanlar ve araçlar Taksim civarında polis kontrol noktalarında durduruldu.

15 Hazirandan sonra Gezi Parkına erişim tümüyle bloke edildi ve Taksim Meydanında ya da İstanbul sokaklarında toplanmaya engel olundu, buralarda bir araya gelen gruplar derhal dağıtıldı. Bir “bypass” stratejisi olarak protestocular birçok mahallede parklarda gece dağıtılmadan toplanmaya başladılar.

❖ İfadelerden ve derlenen haberlerden anlaşıldığı kadarıyla protestocular ve yetkililerle bazı görüşme teşebbüslerinde bulunmuş ancak yetkililer barışçıl protestoların sürdürülebilmesini dikkate alan bir çözüme yer verebilecek iyi niyetli bir müzakereye yanaşmamışlardır:

Alınan ifadelerle göre sendikalardan temsilcilerin İstanbul Valiliği ile görüşmek için çeşitli girişimleri olmuş ve sendika temsilcileri ve başbakanlık yardımcılığı ve diğer sivil toplum aktörleri ve Adalet Bakanlığı ve İstanbul Valiliği temsilcileri arasında bazı görüşmeler

⁴⁰ Bakınız ayrıca, <http://www.unrol.org/files/UNBasicPrinciplesontheRoleofLawyers.pdf>

yapıldığı bildirilmiştir. İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu, aynı zamanda gençlerle 13 Haziranda “gayri resmi sohbetlerde” bulunmuştur.⁴¹ Son olarak, Başbakan 14 Haziran Cuma günü sabahın erken saatlerinde Taksim Dayanışma Platformundan ve kendilerini arabulucu olarak öneren sanatçılardan oluşan bir heyeti kabul etmiştir. Beyanlara göre toplantıya Başbakan, Başbakan Baş Danışmanı/Müsteşarı, İçişleri Bakanı, Çevre ve Şehir Planlama Bakanı, Kültür ve Turizm Bakanı ve Taksim Dayanışma Platformunun 6 üyesi katılmıştır.

Protesto hareketinin dört kapsamlı talebi olduğu kaydedilmiştir:

- 1) Gezi Parkı park olarak kalmalıdır;
- 2) Polis şiddetine son verilmeli ve şiddetin sorumluları görevden alınmalıdır;
- 3) Gözaltına alınanlar serbest bırakılmalıdır;
- 4) Tüm meydanlar açılmalıdır.

Ancak, Başbakan sadece İstanbul Mahkemesinin Gezi'deki inşaatı durdurma kararına sadık kalacağını fakat protestocuların kampı kaldırmak için 24 saati olduğunu yoksa zor kullanılarak parkı boşaltılacağını belirtmiştir. Görüşmelerden bir gün önce Başbakanın medyada “*Sabrimızın sonuna geldik. Size son kez ihtarda bulunuyorum*” dediğine de değinmek gerekir. Başbakan görüşmeleri henüz sonlanmadan terk etmiş ve toplantı hükümet bakanlarının Parkı koruyacaklarını belirtmeleri ve Taksim Dayanışma Platformunun Gezi Parkında toplananlara bu mesajı götüreceklerini ifade etmesiyle sonuçlanmıştır.

Görünen o dur ki Başbakan Taksim Dayanışma Platformu ile görüşmesinin protestolara derhal bir son verilmesini sağlaması *gerektiğine* inanmıştır. Bu başlı başına “müzakerelerin” herhangi bir protestonun barışçıl bir biçimde devam etmesinin sağlanmasına yönelik olmadığını-hatta bunun değerlendirmeye dahi alınmaya başlamadığını- göstermektedir. Başka bir ifadeyle, **müzakereler barışçıl protestoların kolaylaştırılmasını da içerebilecek bir sonuca yönelik bir iradeyle yürütülmemiştir.**

Buna ilaveten, özellikle Taksim Dayanışma Platformunun yaklaşık 120 farklı grubu temsil eden geniş bir koalisyon olduğu ve bu nedenle görüşmelere katılan üyelerin *tüm* protestocuların adına konuşmasının ya da *hepsini* temsil etmelerinin beklenemeyeceği dikkate alındığında müzakereler için **süre gereksiz bir biçimde sıkıştırılmıştır.** Samimi bir konsültasyonu sağlayacak ölçüde, daha fazla zaman ayırmış olması hükümet tarafının durumu gerçekten düzeltmek ve zor kullanmaktan kaçınmak konusunda daha istekli olduğunu gösterecekti.

❖ Yetkililer aynı zamanda Gezi protestoları sırasında **barışçıl göstericilerin ve seyircilerin her ikisinin de güvenliğini garanti almada** başarısız olarak toplanma özgürlüğüne ilişkin uluslararası standartları ihlal etmişlerdir.

İfadeler ve video kanıtları bazı protestocuların Molotof kokteylleri, taşlar atarak ya da göz yaşartıcı gaz kapsüllerini geri fırlatarak son çare olarak şiddete başvurmuş olduklarını göstermiştir. Ancak, büyük çoğunluk aslında barışçıl kalmıştır. Polis sendikası Emniyet-Sen'in protestolar esnasında İstanbul ve Ankara'da görevli olan dört üyesi polisin, barışçıl ve şiddete başvuran olup olmadığına bakmaksızın tüm protestocuları hedef almış olduğunu açıklamıştır.

⁴¹ Bakınız <http://www.hurriyetdailynews.com/istanbul-governor-holds-midnight-meeting-with-gezi-park-protesters-.aspx?PageID=238&NID=48797&NewsCatID=341>

Çok sayıda protestocu, seyirci, doktor ve gazeteci yaralanmıştır, aynı zamanda toplanan tüm ifadeler polis güçlerinin **barışçıl ve barışçıl olmayan gösteriler ve barışçıl ve barışçıl olmayan katılımcılar arasında ayırım yapma görevini yerine getirmediğini** onaylama yönelimindedir. Bu durum toplanmalar bağlamında karşı ses yükselten insanlara karşı endişe verici bir tahammülsüzlük olduğunu göstermektedir.

Buna ek olarak, bazı durumlarda, özellikle 31 Mayıs'ta protesto kampının zor kullanarak tahliye edilmesi esnasında, **Taksim Meydanı yakınlarındaki göstericiler ve olayları izleyenlerin alanı boşaltması mümkün olmamıştır** çünkü polis tüm giriş çıkışları bloke etmiştir ve kent merkezine toplu taşıma durdurulmuştur. Çıkışa uygun alanların sağlanmamış olması, kullanılan göz yaşartıcı gaz miktarının çokluğu göz önünde bulundurulduğunda özellikle vahimdir. İlerleyen paragraflardan görüleceği gibi, bu durum göz yaşartıcı gaz kullanımını düzenleyen normların ihlalidir.

❖ Toplanma özgürlüğüne doğrudan bir ihlal oluşturmasa da, yetkililerin protestolara endişe verici bir diğer yanıtı da **medyanın engellenmesidir**.

Gösterilerin medyada yer bulması olaya ilişkin kaygıları kamuoyunun dikkatine sunma amacı bakımından elzemdir. Buna ek olarak, medya görüntüleri etkili izleme ve hesap vermenin sağlanması anlamında kilit bir işlevi yerine getirir.⁴²

Gezi Parkı protestoları bağlamında sosyal medya kullanıcılarıyla birlikte gazeteciler gösterilere yer vermiş, bu sayede olaylar tüm dünyaya ulaşmış ve bu da bu esnada ortaya çıkan insan hakları ihlallerine ilişkin kamera kayıtlarının bulunmasını sağlamıştır.

Ancak, gazeteciler olaylar hakkında bilginin dağıtımında ciddi zorluklar yaşadığını bildirmişlerdir. Gazeteci sendikaları ve dernekleri, gazetecilerin polis şiddetine maruz kalmış olduğunu, gözaltına alındığını ve bu nedenle de işlerini yapmaktan alıkoyluklarını belirtmiştir. Türkiye Gazeteciler Sendikasına (TGS) göre gösterilerin ilk haftasında 24 gazeteci yaralanmış ve 8 gazeteci gözaltına alınmıştır.⁴³ İnsan hakları örgütleri gazetecilerin, özellikle de alternatif medya için çalışmakta olanların, bilgi vermesini engellemek amacıyla hedef seçildiklerini iddia etmektedir.

Buna ek olarak, gazeteciler sendikası bazı medya şirketlerince izlenen sansür politikalarının varlığına dikkat çekmektedir. TGS'ye göre, 22 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla Gezi protestolarına ilişkin haber yaparak bu sansür politikalarına karşı geldiği için 22 gazeteci kovulmuş ve 37 gazeteci istifa etmek zorunda kalmıştır.⁴⁴ "Sarı kartı"(basın kartı) olmayan gazetecilerin görevlerini yerine getirmesinin engellendiği ve hatta gözaltına alındığı da bildirilmiştir. Yabancı gazeteler de Gezi parkı olaylarına yer verdikleri için baskıyla karşı karşıya kalmıştır⁴⁵.

⁴² Bakınız, AGİT Barışçıl Toplanma Özgürlüğü Kılavuzu, BM Barışçıl Toplanma ve Gösteri Yapma Özgürlüğü Özel Raportörü, İnsan Hakları Konseyi, 23. Oturum (24 Nisan 2013), A/HRC/23/39 72-76 paragraflar.

⁴³ Aralarında Kanal D Ankara temsilcisinin de olduğu bazı gazeteciler gözaltına alındı. Daha fazla bilgi için: <http://everywheretaksim.net/bianet-journalists-protest-police-violence/>.

⁴⁴ <http://www.todayszaman.com/news-321554-at-least-22-journalists-fired-in-connection-with-gezi-protests.html> ve

<http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nid=51241>

⁴⁵ "Erdoğan kendisini son yıllarda çok sayıda gazeteciyi hapse koyarak basın ilkesine zarar verdiği ithamıyla ilgili açık mektup ilanını yayınladığı nedeniyle Times Gazetesini dava açmakla tehdit etti." Erişim adresi: <http://uk.reuters.com/article/2013/07/26/uk-turkey-letter-idUKBRE96P13120130726>

Gazetecilerin güvenliği gösterileri haber yaparken risk altında olmamalarını sağlamak üzere garanti altına alınmalıdır. Alınan bilgilere göre, Türkiye'deki protestolarda haber yaparken bazı gazeteciler saldırıdan korktukları için yansıtıcı önlükler giymemeyi tercih etmektedir ve bu da kaygı vericidir.⁴⁶

Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) 17 Haziran 2013'te "Gezi protestolarına ilişkin haber yapan gazetecilere yönelik polis şiddetinin montajlanması" kınayan ve polis şiddetinin ifadelerinin yer aldığı bir açıklama yapmıştır.⁴⁷

İfade ve basın özgürlüğü teminat altına alınmalı ve kolluk güçleri görevlilerinin kitle gösterileri sırasında gazetecilerin çalışmalarını önlememe ve engellememe sorumluluğunda olmalıdır.

2. Toplanmanın Polis Vasıtasıyla Kontrol Edilmesi ve Zor Kullanma

EMHRN'nin polis sendikası Emniyet-Sen üyeleri ile yaptıkları görüşmelerde genel olarak polis görevlilerinin çalışma koşullarına özel olarak da Gezi Parkı protestoları sırasında kolluk güçleri personelinin karşı karşıya kaldığı zor duruma ilişkin endişeler dile getirilmiştir. Alınan bilgilere göre kolluk güçleri 48 ve hatta bazen 72 saat art arda görev almıştır. Uykusuzluk, üzerlerindeki ağır ekipman (10-15 kg), hijyenlerini sağlayabilecekleri yerlerin bulunmayışı, uygun iletişim ekipmanının bulunmayışı (bu görevlilerin bataryaları çabucak tükenen cep telefonlarına bağlı kalmalarına yol açmıştır), amirlerinden aldıkları talimatların yetersizliği ve belirsizliğiyle bir araya gelerek pek çoğunu kritik bir durumda bırakmıştır. Bu çalışma koşullarının görevlilerin "*protestocularla herhangi bir empati kurmalarını, artık mantıklı düşüncelerini engellediği ve öfkelerini göstericilere yansıtarak irrasyonel bir biçimde davranmalarına yol açtığı iddia edilmiştir.*"⁴⁸

Polisin aşırı güç kullanımına ilişkin sorumluluğuna ilişkin olarak olaylar sırasında görevde olan polis görevlileri belirsiz ya da hatta çelişkili talimatlar verilmiş olduğu belirtilmektedir. Görevlilere gaz kovanlarıyla doğrudan göstericileri hedef almamaları gerektiği hatırlatılmış, ancak aynı zamanda "*protestoları sonlandırmak için ne gerekiyorsa yapmaları*" söylenmiştir. Polis sendikası Emniyet-Sen'in temsilcileri takdirin büyük ölçüde görevlilere bırakıldığı ve ülkenin her yerinden pek çok eğitimsiz genç çevik kuvvet polisinin protestolarla karşı çıkmak için İstanbul'a getirilmesini kınamıştır.

İstanbul valisinin, İstanbul Çevik Kuvvet İl Müdürlüğü Amirinin mesajları ve Başbakanın polis kuvvetlerini ülkeleri için "düşmanlarına" karşı savaşan "kahramanlar" olarak övmesi de suiistimalin önünü açmıştır. Bu arka plan bilgisi hiçbir biçimde yetkililerin eylemlerinin mazereti olmamakla birlikte, polisin yanıtına en azından kısmi bir açıklama sağlamak ve daha fazla incelenmesi ve gelecekte yeniden ortaya çıkmasını engellemek üzere (gerek eğitim gerekse kaynak sağlama da) çözüme kavuşturulması gereken belirgin hatalara işaret etmektedir. Özellikle kanunda polisin komuta yapılarına ve toplumsal olaylar kontrol silahlarının kullanımına ve kötüye kullanım durumunda görevlilerin sorumluluklarına ilişkin olarak daha kapsamlı bir açıklık sağlamak üzere değiştirilmelidir.

Polis sendikası temsilcileri ön bir ihtarda bulunmadan müdahalede bulunulduğunu ve gaz fişeklerinin doğrudan insanlar hedef alınarak ateşlendiğini kabul etmiştir. Sendika temsilcileri

⁴⁶ Bianet genel yayın yönetmeni Nadire Mater ile görüşme, 4 Temmuz 2013.

⁴⁷ <http://en.rsf.org/turquie-mounting-police-violence-against-17-06-2013,44808.html>

⁴⁸ Polisin çalışma koşulları ve örgütlenme özgürlüğü haklarının ihlali yönünde iddialarla ilgili daha fazla bilgi için bakınız 14 Haziran 2013 tarihli The Guardian Gazetesi:
<http://www.theguardian.com/world/2013/jun/14/turkish-police-inhuman-work-conditions>

sert müdahalenin bilinen solcu ve Kürt örgütlerin (“marjinaller” ve “teröristler”) bulunuşu ve protestoların kanuna aykırı olduğu algısıyla meşrulaştırılmış olduğunu da açıklamışlardır. Bu bağlamda, uluslararası insan hakları hukuku kolluk kuvvetleri görevlilerine, öncelikle ve önemli olarak, toplanmalarda yer alanların barışçıl olup olmadığı (kanuna aykırılığına ilişkin sorulardan çok) konusunda kılavuzluk edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Polis güçlerince kullanılan silahlar

- Farklı göz yaşartıcı gaz tipleri (bakınız ilerideki paragraflar)
- Likit “biber” gazı (OC) katılmış seyreltmiş su da dahil olmak üzere tazyikli su⁴⁹
- Plastik mermi ve coplar

Tüm ifadeler, video görüntüleri, tıbbi istatistikler ve insan hakları örgütlerinden destek almak için yapılan başvurular protestoculara yönelik polis müdahalesinin şiddet seviyesinin ürkütücülüğüne ve sözde öldürücü olmayan silahların özellikle de sadece göz yaşartıcı gaz sıkılmak aracı olarak kullanılmayıp aynı zamanda bireyleri kasten vurmak için mermi olarak kullanılarak ağır yaralanmalara sebep olmuş olan göz yaşartıcı gaz kapsüllerinin gelişigüzel ve yaygın kullanımına işaret etmektedir. (bakınız ilerdeki paragraflar).

Aşırı güç kullanımının vahim sonuçları

Türk Tabipler Birliği tarafından sağlanan 31 Mayıs ve 10 Temmuz tarihleri arasında toplanan verilerinden kaynaklanan rakamlara göre:

- 8121 kişi tıbbi yardım talebinde bulunmuş;
- 13 kentte insanlar yaralanmış,
- 104 kişi kafa travması yaşamış,
- 61 kişi (yoğun bakım ve/veya ameliyat gerektirecek biçimde) ağır yaralanmış,
- 11 kişi, gaz kapsüllerinin etkisi nedeniyle gözünü kaybetmiştir.⁵⁰

Göz yaşartıcı gaza maruz kalmanın birçok ölümcül kalp krizinin nedeni olarak bulunduğunun altının da çizilmesi gerekmektedir. İstanbul’da tazyikli suya maruz kalan en az 150 kişi cilt yanıkları şikâyetinde bulunmuştur, bu da suya kimyasal karıştırılmış olduğunun göstergesidir.

Gezi Parkı Protestolarıyla İlişkili Ölümler:

- 1- Mehmet Ayvalıtaş (21) İstanbul Ümraniye’de E-5 otoyolunda kalabalığın üzerine sürülen bir otomobilin çarpması sonucu 2 Haziran 2013’te hayatını kaybetti.
- 2- Abdullah Cömert (22) Hatay’da gerçekleşen gösterilerde 3 Haziran 2013’te öldü. Türk Tabipler Birliğine göre, otopsi ölümünün kafasına aldığı iki darbeden kaynaklandığını göstermiştir.
- 3- Mehmet Sarı, polis görevlisi, 5 Haziran 2013’te Adana’da protestocuların arkasından koşarken inşaat halinde olan bir köprüden düştü; ağır yaralı olarak kaldırıldığı hastanede öldü.
- 4- Ethem Sarısülük Ankara’da 1 Haziran 2013’te gerçekleşen gösterilerde öldürüldü. 12 gün komada kaldı, 12 Haziran’da öldüğü açıklandı. Otopsi raporuna göre bir polis görevlisi (Ahmet Şahbaz isimli) tarafından ateşlenen silah ölümüne sebebiyet verdi.

⁴⁹ Bakınız <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nid=49009>

⁵⁰ Her bir tüm iller için tek tek detaylı ve toplam bilgiler İHD’nin İngilizce internet sitesinde bulunmaktadır, erişim adresi: en.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=739:report-on-incidents-during-the-gezi-park-resistance-27-may-2013-10-july-2013&catid=17:special-reports&Itemid=37

5- Ali İsmail Korkmaz (19) kimliği belirsiz siviller ve polis görevlilerince Eskişehir'de 3 Haziran'da gerçekleşen gösterilerde sopalarla dövüldü. 10 Temmuz 2013'te hastanede öldü.

Hayati tehlike oluşturan yaralanmalar (iyileşme sürecinde olan):

- 1- Berkin Elvan (14). Olayı seyredenlerdendi, 16 Haziran'da İstanbul'un Okmeydanı semtindeki polis müdahalesi esnasında ekmek almak için dışarı çıktıktan sonra saldırıya uğradı.
- 2- Mustafa Ali Tonbul (17), 8 Temmuz 2013'te İstanbul'da kafasına polisin attığı gaz kapsülüyle yaralandı (aslında İzmirliydi) 2 ameliyat geçirdikten sonra evine dönebildi.
- 3- Lavna Allani (Lobna Al-Lamii), bir öğrenci, kafasından ve kemiklerindeki yaralanmalar nedeniyle komaya girdi.⁵¹

Aşırı Göz yaşartıcı gaz kullanımı

❖ Göz yaşartıcı gaz kullanımına ilişkin koşulları düzenleyen **19 Sayılı Genelgeye (02/15/2008)** göre kullanımın temel koşulları: 1/ ön ikazda bulunma; 2/ doğrudan insan vücudunu hedef alarak ateş etmeme; 3/ nispi olması ve ölçülülüğü; 4/ direnişi ya da saldırıyı durdurmuş olan kişilere karşı hiçbir koşulda kullanılmamasını ve 5/ gazdan etkilenen kişilerin dağılması için çıkış yollarının açık olmasını gerektirir. Ancak, pratikte tekrar tekrar görüldüğü üzere, açık bir biçimde bu yönetmelik kötüye kullanımı engellemede yetersizdir.

26 Haziran ve 22 Temmuz 2013'te İçişleri Bakanlığı tarafından izinsiz gösterilere karşı kolluk kuvvet yetkililerinin zor kullanımına ilişkin prosedür hakkında iki yeni genelge yayımlanmıştır. Bu metne göre polis tazyikli su kullanımının ardından ateşlemesi gereken göz yaşartıcı gazı kullanmadan önce göstericileri uyarmalıdır. Polis kendisine karşı fiili bir saldırı ya da direnç olmadığı takdirde göz yaşartıcı gaz kullanmaktan sakınmalı ve bu tür bir direnç son bulduğunda gaz kullanmayı bırakmalıdır. Ayrıca polis kapalı alanlarda gazla hedef almamalıdır. Bu kısıtlamalar bir iyileştirmeye de genelgelerde, protestolarda yaralanmaların temel nedeni olan ve daha önceki 19 sayılı genelge ile yasaklanmış olan kısa mesafe atışından bahsedilmemektedir.⁵²

❖ Çeşitli kaynaklardan alınan bilgilere göre, gösterilerin **ilk 20 gününde polis 130,000 göz yaşartıcı gaz kapsülü** kullandı.⁵³

❖ **Türk güvenlik güçlerince kullanılmış olan gaz çeşitleri:**

- dibenzoxazepine (CR) gazı
- chlorobenzalmalononitrile (CS) gazı
- Phenacyl Chloride (CN)
- Oleoresin Capsicum (OC ya da "biber" gazı)⁵⁴

⁵¹ TiHV'den ve heyetimizin incelemeleri sırasında (İHD, TTB Ankara Şubeleriyle) yaptıkları toplantıdan derlenen bilgiler: <http://www.fidh.org/fact-sheet-on-gezi-park-protests-13704> [19 Temmuz 2013 tarihinde güncellenmiştir].

⁵² <http://www.hrw.org/news/2013/07/16/turkey-end-incorrect-unlawful-use-teargas>

⁵³ <http://www.amnesty.org/en/news/turkey-fresh-protest-death-underscores-urgent-need-halt-tear-gas-shipments-2013-09-10>

⁵⁴ Gezi Parkı civarında Homer City'de Pennsylvania'da yer alan Nonlethal Technologies ve Casper, Wyoming'de yer alan Defense Technology isimli ABD merkezli iki şirket tarafından üretilen gaz kapsülleri bulundu. Görüşmelerdeki farklı ifadelerle göre, Brezilya, Güney Kore ve İspanya menşeli gaz kapsülleri de bulunmaktadır.

2013 Haziran ayında Türk Tabipler Birliği (TTB) gazdan etkilenen 11,115 kişi üzerinde anket uyguladıktan sonra kimyasal ajanlara maruz kalan kişilerde görölen sağlık sorunlarının değerlendirilmesi hakkında bir rapor yayınladı. Ankete katılanların % 68,5'i gazdan "oldukça ağır" etkilenmişti. TTB ankete katılanların göz yaşartıcı gaza bağlı olarak

Göz yaşartıcı gaz aynı zamanda metro istasyonları, camiler, oteller ve hastanelerin lobileri gibi kapalı mekanlarda da atılmaz. ⁵⁷ Bunların yanı sıra, gaz kapsüllerinin pencerelerden binalara girmiş olduğu da rapor edilmiştir. Gazın yoğun bir biçimde kullanımı İstanbul'un geniş bir kısmını gazla kaplı bırakmıştır.

İnsan hakları örgütleri fiziksel etkileri ve sebep olduğu acıyı dikkate alarak, gaza maruz kalmanın bu tür alanlarda yaşayanların tümünün işkenceye maruz kaldığı anlamına geldiğini öne sürmüştür.

Bu bağlamda, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi** Türkiye'ye ilişkin bir dava hakkında yakın bir zaman önce:

"Mahkeme (...) "biber gazının" kullanıldığında, solunum, mide bulantısı kasma, solunum yollarının tahriş olması, gözlerde tahriş, kaşınma, göğüs ağrıları, dermatit yada alerji sorunları gibi sıkıntılara neden olabileceğini not etmektedir. kabul etmiştir. Aşırı dozlarda biber spreyi solunum ya da sindirim yollarında doku ölümüne, akciğer ödemine ya da iç kanamalara (böbrek üstü bezi kanaması) neden olabilmektedir. ⁵⁸ demiştir.

Bir başka davada Mahkeme *"kolluk güçleri görevlilerinin ihtarda bulunmadan göz yaşartıcı gaz kullanmasının Sözleşmenin 3. Maddesindeki anlamıyla kötü muamele yasağıyla"* uygun olmadığını dikkate almıştır. ⁵⁹

Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (CWC)⁶⁰ toplumsal olayları kontrol ajanlarının ve toksik kimyasalların kullanımına⁶¹ "kolluk güçlerinin iç olayları kontrol amacıyla"⁶² kullanmasına izin verirken, toksik kimyasalların sadece amaca uygun "tıpte ve miktarda" kullanılması gerektiğini belirtmek de önemlidir. ⁶³

CWC uygun miktar hakkında bir kılavuz önermiyorsa da ve "göz yaşartıcı gaz" çelişkili bir biçimde Sözleşmenin kapsamı dışında bırakılmışsa da⁶⁴ Gezi protestolarında göz yaşartıcı gazın belgelenmiş ve

⁵⁷ Örneğin bakınız, Almanya Yeşiller Partisi Eş Başkanı Claudia Roth'un da kurbanlardan birisi olduğu olayda Divan Otel'i'ne göz yaşartıcı gaz TOMA vasıtasıyla tazyikli su sıkılmasına ilişkin İnternette yayınlanan kamera kayıtları.

⁵⁸ *Oya Ataman v. Türkiye* No 74552/01, §§ 17-18, AİHM 2006-XIII

⁵⁹ *Ali Güneş v. Türkiye*, 10 Nisan 2012, 37. ve 43. paragraflar. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *İzci v. Türkiye* davasında (Başvuru No. 42606/05, 23 Temmuz 2013 tarihli karar) göstericilere karşı *"aşırı ve kanunsuz bir şekilde biber gazı kullanıldığından"* hareketle AİHM'nin 3. Maddenin ihlal edildiği yönünde karar verdiği de değinmek gerekmektedir.

⁶⁰ Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretilmesi, Depolanması ve Kullanılmasının Yasaklanması ve İmha Edilmesi Sözleşmesi. Erişim adresi: http://www.opcw.org/index.php?eID=dam_frontend_push&docID=6357 Sözleşme Türkiye tarafından 14 Ocak 1993 tarihinde imzalandı ve 11 Haziran 1997 tarihinde yürürlüğe girdi. 'Kimyasal Silahlar Sözleşmesinde 14 Ekim 2013 itibarıyla Statüler' için bakınız:

http://www.opcw.org/index.php?eID=dam_frontend_push&docID=16815

⁶¹ Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (CWC) Madde II (2) 'Yaşam süreçleri üzerindeki kimyasal etkisiyle yoluyla, insanlarda veya hayvanlarda ölüme, geçici sakatlığa veya daimi hasara neden olabilecek herhangi bir kimyasal madde.' olarak tanımlanmaktadır. 'Toplumsal Olayları Denetim Altında Tutmakta Kullanılan Gereçler' Madde II (7)'de şu şekilde tanımlanmaktadır: 'Listelerde gösterilmeyen, insanlarda, kimyasal maddeye maruz kaldıktan kısa bir süre sonra ortadan kaybolan, duyuşal tahriş veya güçsüz kılıcı fiziksel etkileri süratle meydana getirebilen herhangi bir madde.'

⁶² CWC Madde II (9) (d).

⁶³ CWC Madde II (1) (a).

⁶⁴ İnsan Hakları için Doktorlar 'belirli göz yaşartıcı maddelerin toksisitesinin ve uygulanmasının' CRC kapsamında yeniden klasifikasyonu için gerekli olup olmadığı konusunun daha fazla değerlendirme gerektiğini ısrarla tavsiye etti. Bakınız, 'Weaponizing Tear Gas: Bahrain's Unprecedented Use of Toxic Chemical Agents Against Civilians' (Ağustos 2012) sayfa 4. Erişim adresi: https://s3.amazonaws.com/PHR_Reports/Bahrain-TearGas-Aug2012-small.pdf

olması gerekenden fazla bir biçimde oransız kullanımı (ve sürekli olarak ve sıklıkla kapalı alanlarda kullanımının kümülatif etkisi) kullanılan miktarın kolluk gücünün amacı ya da iç olay kontrolü amacıyla uygun olarak değerlendirilemeyeceğini güçlü bir biçimde göstermektedir.

Oldukça bilinen bir vaka olan “**kırmızılı kadın**”ın⁶⁵ biber gazına maruz kalması bu aracın kullanımın kısıtlanması için görevlinin hedefindeki kişinin risk taşıyıp taşımadığına ve böylece biber gazı ‘sıkmasının’ gerekli ve uygun olup olmadığına karar vermeden önce 1-saniyelik ilk gaz ‘sıkması’ veya ‘dozunun’ kullanılması için başlı başına net bir kılavuz (ve kolluk kuvvetlerinin eğitimine) ihtiyacı olduğunun altını çizmektedir.

3. Tıbbi yardıma erişimin kolaylaştırılması ve korunmasındaki başarısızlık

Yukarıda açıklandığı gibi, aşırı göz yaşartıcı gaz, tazyikli su, plastik mermi kullanımı ve polis şiddeti ülke genelinde çok sayıda yaralanma ile sonuçlanmıştır. Heyetimizin ziyareti boyunca insan hakları ve sağlık örgütleri yetkililerin ve yürütme görevlilerinin protestolardaki barışçıl göstericiler ve sağlık personeli ve gazeteciler gibi tarafsız aktörler bakımından koruma görevleriyle ilgili suistimallerine ilişkin kaygılarını dile getirdi.

Uluslararası standartların belirttiği gibi, göstericilerin durdurulması veya dağıtılmasında toplumsal olaylara müdahale araçları kullanıldığında ihtiyaç duyan insanlara en kısa sürede sunulmak üzere sağlık hizmetinin sunulması gerekmektedir⁶⁶. Gaz kullanımına ilişkin olarak, İşkence Karşıtı Komite “biber gazına maruz kalan kişilere doktora erişimi ve ilaç verilmesi derhal sağlanmalıdır”⁶⁷ görüşünü bildirmiştir.

31 Mayıs 2013 tarihinde, polisin Park’ı boşaltmaya yönelik sert müdahalesi ve girişleri engellemesi bazıları üç haftadan fazla açık kalan geçici revirlerin oluşturulmasına yol açtı. Yaralıların sağlık hizmetlerine erişiminin engellenmesi ve Türk Tabipler Birliği’nin açıkladığı üzere sağlık hizmetlerinin işleminin polis saldırılarıyla engellenmesi göz önünde bulundurularak, Ankara’da protestoların başladığı andan itibaren, çatışmaların yoğun yaşandığı yerlerde, doktorlar, tıp öğrencileri ve vatandaşlar insanları alanda tedavi etmek için 11 ilk yardım reviri kurdu. Tüm yaralılarla ilgilenmek için herhangi bir tıbbi hizmet özel olarak harekete geçirilmedi, polis tarafından bloke edilen sokaklar ambulansların hızlı bir şekilde ulaşmasına izin vermedi ve “ambulansa erişme şansı normal bir günden daha fazla değişti”⁶⁸.

İstanbul ve Ankara’da merkezli sağlık ve insan hakları örgütlerinin verdiği bilgiler dahil güvenilir kaynaklara göre **birçok revirin kendisi göz yaşartıcı gaz ve tazyikli su ile hedef alındı**. Bu durum nedeniyle yani “gaz revirlere bilinerek atıldığı için”⁶⁹ 11 revirden 4’ü polis korkusundan dolayı gizli olarak hizmet sundu. Türkiye’nin AİHM tarafından geçmişte de benzer bir olay nedeniyle kınandığı belirtmek gerekiyor⁷⁰.

⁶⁵ Bakınız örneğin, <http://www.reuters.com/news/pictures/slideshow?articleId=USRTX10BDX#a=1>

⁶⁶ BM Kolluk Kuvvetlerinin Kuvvet ve *Ateşli Silah* Kullanımına Dair Temel İlkeleri (Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Suçlulara Muamele 8. Kongresi, Havana, 27 Ağustos-7 Eylül 1990, U.N. Doc. A/CONF.144/28/Rev.1 112’de (1990) 5. paragraf.

⁶⁷ Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ya da Cezayı Önleme Komitesi (CPT), CPT/Inf (2009), 25 Tazyikli suya eklenen kimyasal maddenin bildirilene göre Jenix OC gaz solüsyonu olduğu düşünülürse böylesi bir bulgu özellikle ilintili (bakınız <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nid=49009>).

⁶⁸ Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi ile yapılan görüşme, Ankara, 9/7/2013.

⁶⁹ Ankara Tabip Odası. İstanbul’daki geçici revirlere ilişkin net rakamlar yok fakat bazılarının benzer saldırılara maruz kaldığı bildirildi.

⁷⁰ *DISK ve KESK v. Türkiye* davası 34. paragraf.

Geçici revirlerde yaralılara hizmet sunmalarının önüne geçmek için doktorlar doğrudan hedef alındı, dövüldü ve gözaltına alındı⁷¹. Bu vakalar arasında Ankara'daki bir alışveriş merkezindeki revirde 2 Haziran günü gözaltına alınan ve içlerinden birisi gözaltındayken feci bir şekilde dövülen-13 doktor ve tıp öğrencileri ve 8 Haziran günü İstanbul'da gözaltına alınan 2 doktor bulunmaktadır. İstanbul Tabip Odası Genel Sekreteri Dr. Ali Çerkezoğlu 8 Temmuz 2013 Pazartesi günü gözaltına alınan 35 kişiden birisi oldu; evi arama kararı olmadan arandı ve kendisi 3 günden fazla gözaltında kaldı. Fiziksel bütünlükleri ile ilgili kaygılanan doktorlar bu şekilde birkaç gün protestocularla ilgilendikten sonra pozisyonlarını belirten beyaz önlüklerini çıkardı⁷².

Gözaltı dalgaları ve polisin hastane binalarına yönelik saldırıları⁷³ nedeniyle yaralı kişilerin hastanelere gitmekten korktuğunu belirtmek gerekmektedir. Ayrıca, belirtilene göre özel hastaneler dahil tüm hastanelerin gösteriler nedeniyle yaranıp kendilerine başvuranların kişisel bilgilerini polise bildirmesi istendi.

Bunun da ötesinde, yaralı insanları sokaklarda veya geçici revirlerde tedavi eden doktor ve tıp öğrencileri "illegal gösterilerde yaralanan kişilere" Sağlık Bakanlığının izni olmadan "gönüllü revirlerde" sağlık hizmeti sunduğu için ilgili Bakanlık tarafından idari soruşturmaya maruz kaldı. Sağlık Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Türk Tabipler Birliğine gönderilen çeşitli genelge ve mektuplarda doktorların ve revirlerde muayene edilen hastaların ismi istendi (*Bakınız Ekler*)⁷⁴. Bu uygulamaya ek olarak, polisin savcılığa gönderdiği fezlekede Ankara Tabip Odası insanları illegal protestolara kışkırtan "provokatörler" olarak yer almaktadır. Bandaj, yara bandı, sıkıştırılmış mendil gibi tıbbi malzeme taşıdıkları için bazıları doktor olan sanıklar hakkında tutuklama talep edildi⁷⁵.

Son olarak, Sağlık Bakanlığı Parlamenta, geçmesi durumunda yalnızca göstericilere değil ihtiyaç duyan herhangi bir kişiye yönelik acil sağlık hizmeti hususunu kriminalize edecek olan, bir yasa tasarısı sundu. Bu yasa tasarısıyla ilgili olarak Temmuz ayından beri herhangi bir gelişme yok ancak böylesi bir adımın doktorları tehdit etme ve hükümet karşıtı gösterilerde görevlerini yerine getirmekten caydırmayı amaçladığı açıktır.

Açıklandığı üzere bu bulgular **uluslararası hukukun iki bakımdan ciddi ihlal edildiğine** işaret ediyor: **bir yandan, tedavi ve yardım görevine uymama, diğer yandan** tıbbi personelin ihtiyaç duyan kişilere **tıbbi yardımın ulaştırmasının engellenmesi** ve hatta hem doktorların hem de yaralıların sağlığını tehlikeye atma.

İnsan Hakları için Doktorlara göre, tıbbi tarafsızlık prensibi şunları ifade etmektedir "Doktorlar, hemşireler ve diğer tıbbi profesyonel görevliler ihtiyacı olan kişileri-siyaset, ırk ve din aidiyetlerine bakmaksızın-muayene etmek üzere eğitilmektedir. Sağlık personeline yönelik saldırılar tıbbi tarafsızlığı ihlal etmekte ve uluslararası hukuka ciddi bir şekilde aykırıdır"⁷⁶. Aslında acil yardıma

⁷¹ Türk Tabipler Birliği, aynı kaynağa göre 5 doktorun revirlerin girişinde gözaltına alındığı iddia edildi. Bakınız ayrıca ortak mektup, https://s3.amazonaws.com/PHR_other/Letter-to-PM-Erdogan-July2013.pdf

⁷² Ankara Tabip Odası.

⁷³ Bakınız örneğin, Taksim Meydanında bulunan Alman Hastanesinin önünde ve bahçesinde 15 Haziran 2013 günü TOMA'dan sıkılan tazyikli su ile ilgili kamera kayıtları internette mevcut.

⁷⁴ Soruşturma Sağlık Bakanlığı Denetçiliği tarafından 10 Haziran 2013 tarih ve 2013-01-071/2256 sayılı emir gereğince yürütülmüştür. Bilgiler Türk Tabipler Birliği'nin (TTB) internet sitesinden alınmıştır: <http://www.ttb.org.tr/en/index.php/tuem-haberler-blog/179-ttb/1215-physicians-wait-neither-for-permission-nor-order-to-serve-humanity>

⁷⁵ Bakınız örneğin, <http://www.bianet.org/english/crisis/147974-arrest-order-of-doctors-for-tourniquets-plasters>

⁷⁶ Bakınız örneğin, <http://everywheretaksim.net/physicians-for-human-rights-phr-documents-improper-use-of-tear-gas-and-unnecessary-force-on-demonstrators-in-turkey/> Bakınız ayrıca, İnsan Hakları için Doktorlar,

ihtiyacı olan kişilere sağlık hizmeti sunmamak Türk Ceza Kanununun ihtiyaç duyan kişiye hizmet sunmayarak görevini ihmal eden sağlık personelinin suç işlediğini belirten 97. ve 98. Maddelerini de ihlal etmektedir.

4. Gözaltı ve Kötü Muamele Yaygın gözaltılar

Türkiye İnsan Hakları Vakfının topladığı verilere göre gösteriler sırasında ve sonrasında Türkiye genelinde 5000 civarında kişi gözaltına alındı⁷⁷. 2013 Temmuz itibarıyla çoğu, Terörle Mücadele Kanunu kapsamında olmak üzere, 100'den fazla kişi tutuklanmıştı. Bazıları şartlı tahliye edilse de, bu raporun hazırlandığı dönemde 94 kişi cezaevindeydi.

Farklı vakalarda, çok sayıda insan keyfi olarak gözaltına alındı. 31 Mayıs tarihinde 50 civarında kişi "yiyecek, su veya tuvalet ihtiyaçlarının giderilmesine izin verilmeden" bütün gece boyunca "sıcak ve aşırı kalabalık" polis otobüslerinde tutuldu⁷⁸. Bazı tanıklar elleri kelepçeli şekildeyken tazyikli su ve hatta gazla hedef alındıklarını ekledi. Bu protestocular herhangi bir resmi kayıt ve işlem olmaksızın ve hızlı bir şekilde avukatlarına ulaşılmalarına izin verilmeden gözaltına merkezlerine konuldu⁷⁹. Bir başka vakada, yalnızca bir kısmı hakim karşısına çıkarılan ve tamamı serbest bırakılan 500'den fazla kişi İstanbul'da bir spor salonunda tutuldu⁸⁰.

İHD'ye göre bazıları çocuk ve genç gözaltı merkezlerine götürülmeyen ve bazılarının akrabalarıyla iletişime geçilmeyen 425 çocuk gözaltına alındı.

Daha önce değinildiği gibi, bazı doktorlar ve onlarca avukat devam eden olaylarla ilgili görevlerini yaparken veya basın açıklaması yaparken gözaltına alındı.

Büyük çoğunluğunun herhangi bir suçlama olmadan ilk 24 saatte serbest bırakıldığı düşünülürse protestocuların yaygın bir şekilde gözaltına alınması insanların barışçıl toplanma haklarını kullanmasına karşılık keyfi ve yasa dışı bir şekilde özgürlüklerinden mahrum bırakma yoluna gidildiğini göstermektedir. Resmi kayıt altında olmayan gözaltılar uluslararası standartlar açısından yetersiz kalmakta ve bu nedenle de özgürlük hakkına keyfi ve yasa dışı bir şekilde müdahale olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, bireyler yalnızca resmi olarak gözaltı merkezi olarak kabul edilen yerlerde tutulmalıdır. Gözaltındaki kişilerin avukatlarına erişimlerine izin vermedeki gecikme de uluslararası standartları ihlal etmektedir⁸¹.

BM İnsan Hakları Komitesinin ifade ettiği gibi " 'keyfilik' kavramı 'yasaya aykırı olmakla' aynı düşünülmemeli aksine uygun olmama, adaletsizlik, öngörülebilirlik eksikliği ve kanunların öngördüğü biçimde olmama" unsurlarının da içinde olduğu daha geniş bir şekilde yorumlanmalıdır⁸². Ayrıca, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nde öngörüldüğü üzere özgürlük hakkının

Contempt for Freedom: State Use of Tear Gas as a Weapon and Attacks on Medical Personnel in Turkey (Eylül 2013). Erişim adresi: https://s3.amazonaws.com/PHR_Reports/Turkey-Protests-Report-September-2013.pdf

⁷⁷ Bakınız, www.tihv.org.tr/index.php?hrft-and-tma-face-pressure-from-turkish-authorities-following-crackdown-on-gezi-demonstrators

⁷⁸ www.amnesty.org/en/news/turkey-disgraceful-use-excessive-police-force-istanbul-2013-06-01

⁷⁹ Çağdaş Hukukçular Derneği Ankara Şubesi; diğer raporlar Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı.

⁸⁰ İHD Ankara Şubesi ile yapılan görüşme.

⁸¹ Üye devletler adli vakalarda sanıkların gözaltı işlemi başlar başlamaz avukatlarına derhal erişim izni vermesi gerekmektedir.

⁸² İnsan Hakları Komitesi, Karar No. 1134/2002, Gorji-Dinka v. Kamerun, paragraf 5.1; İnsan Hakları Komitesi 9. Madde Paragraf 5.1 üzerine 35 Nolu Genel Yorum taslağı.

herhangi bir şekilde kısıtlanması “demokratik bir toplumda gerekli olmalı” ve son çare olarak başvurulmalıdır.

Son olarak, protestocuların özgürlüklerin mahrum bırakılması toplanma özgürlüklerinin kanunsuz bir şekilde kısıtlanmasıdır ve bu haklarını kullanmalarının karşısında güçlü bir caydırıcı güç olarak işlev görebilir. İnsan hakları örgütleri gözaltı işleminin suçun önlenmesi ve soruşturma amaçlı değil de barışçıl protestoculara karşı bir cezalandırma aracı olarak kullanıldığı not etti. Gözaltı sayılarıyla karşılaştırıldığında az sayıda olan adli soruşturma süreci bu gözlemi desteklemektedir. Toplanma ve ifade özgürlüğü gibi Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi tarafından güvence altına alınan hakları kullanımına yönelik olarak gözaltı ve tutuklama yöntemine başvurmanın özgürlükten keyfi olarak mahrum bırakma anlamına geldiği hatırlanmalıdır⁸³.

İşkence ve kötü muamele

TİHV İstanbul'daki Gezi Parkı gösterileri sırasında ve sonrasında bünyesinde bulunan **beş işkence ve/veya kötü muamele rehabilitasyon merkezine 297 kişinin başvurduğunu belirtmektedir**⁸⁴. Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi 31 Mayıs tarihinde gözaltında kötü muamele iddiasıyla 49 başvuru aldı⁸⁵.

Yasa uygulayıcılarının başvurduğu en yaygın yasadışı uygulamalar şu şekilde belirtilmiştir; yiyecek, su veya tuvalet ihtiyaçlarının giderilmesine izin vermemek; gözaltındaki kişilere yönelik ayrımcı ve aşağılayıcı tutumlar; çoğu zaman sert bir şekilde olmak üzere dövmek; cinsel taciz; ve tutuklama, terörle mücadele yasaları ve tecavüz tehditlerine maruz kalma.

Kadın protestoculara yönelik cinsel taciz

Avukatlar ve insan hakları örgütleri⁸⁶ kadınlardan polis araması, polis otobüsü veya gözaltı merkezlerinde tutuldukları sürede cinsel tacize uğradıkları iddiasıyla şikayetler aldı. Polis görevlilerinin en yaygın uyguladığı cinsel taciz yöntemi kadınların vücutlarının mahrem yerlerine dokunmak ve bazı durumlarda soyunmalarını istemek; prosedüre uygun olmayan bir şekilde üst araması yapmak; hakaret ve tecavüz tehditleri. EMHRN aşağıdaki vakalara benzer olaylarla ilgili tanıklıklar dinledi:

- 31 Mayıs tarihinde, Taksim Meydanı civarında onlarca insan gözaltına alındı. Yedi kadın polis binasında kadın polisler tarafından başka bir odaya götürülüp iç çamaşırlarına kadar soyunmak durumunda kaldıklarını ve görevlilerin göğüslerine ve genital bölgeleri dahil prosedüre uygun olmayan bir şekilde arama yaptıklarını açıkladı. Genç bir kadın travma yaşadı ve şikayette bulundu.
- 18 Haziran 2013 tarihinde, bağımsız haber ajansı Etkin Haber binasına yapılan polis baskınında çalışanlar saatler gözaltına alındı ve (yalnızca) kadın çalışanların üst araması yapıldı, çalışanlar bu uygulamayı küçük düşürücü ve aşağılayıcı olduğu için şikayette bulundu.
- 26 Haziran tarihinde, Ankara'da bir gösterinin dağıtılması sırasında bir kadın ve erkek bir kafe yakınlarında gözaltına alındı. Kadın gözaltı merkezine götürüldükleri otobüste, yanındaki erkeğin gözü önünde, elleri arkasından kelepçeli olarak bazı görevlilerin göğüslerine ve

⁸³ Bakınız örneğin, İnsan Hakları Konseyi Kanada 9. Madde ve Sonuç Gözlemleri 20. Paragraf üzerine Genel Yorum 17. Paragraf (2006). İnsan Hakları Konseyi “Üye Devletin kişilerin toplumsal gösterilere barışçıl bir şekilde katılmasına saygı göstermesi ve gösteriler sırasında yalnızca suç işleyenlerin gözaltına alınmasını sağlaması gerektiğini” tavsiye etmektedir.

⁸⁴ Bakınız, www.tihv.org.tr/index.php?hrft-and-tma-face-pressure-from-turkish-authorities-following-crackdown-on-gezi-demonstrators

⁸⁵ <http://www.amnesty.org/en/news/turkey-disgraceful-use-excessive-police-force-istanbul-2013-06-01>

⁸⁶ Özellikle İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), İHD ve TİHV.

genital bölgesine dokunmasıyla taciz edildi. Genç kadın yaşadığı tacizle ilgili şikayette bulundu fakat ifadesini alan polisler tarafından herhangi bir yasal işlem başlatılmadı. 1 Temmuz tarihinde Emniyet “asılsız suçlamalarda” bulunduğunu belirterek kadının ismini yayınladı. Kadın bunun üzerine 2 Temmuz tarihinde bir avukat yardımıyla yeni bir şikayette bulundu ve koruma istedi fakat herhangi bir işlem yapılmadı.

Avukatlar kadın protestocuların gözaltında yaşadıkları sistematik cinsel tacizi kınadı. Elleri kelepçeliyken kadın vücutlarına dokunmak veya coplarıyla cinsel içerikli hareketler yapmak polisin tekrar tekrar uyguladığı davranışlar olarak tanımlandı. Yaşadıkları travma ve polise yönelik cezasızlık politikası nedeniyle birçok kadın maruz kaldığı cinsel taciz ve kötü muameleyi şikayet etmeye cesaret edemiyor. Avukatlar yukarıda verilen örnekteki gibi birçok şikayetin polis tarafından reddedildiğini belirtti.

5. Olayların ardından: soruşturmalar ve yaptırımlar

Protestoculara yönelik misilleme

Haklarında soruşturma başlatılan onlarca kişiye yönetilen suçlamalar şu şekilde: yasa dışı örgüt üyeliği veya destekçiliği (Terörle Mücadele Kanunu), isyan, anayasal düzeni değiştirme girişimi, yetkililere direnme, kamu malına zarar, silah taşıma, cami işgali. Toplantı ve Gösteri Kanunu 23. ve 28. Maddelerindeki özellikle bildirimde bulunmadan gösteri düzenleme, illegal gösteriye katılma ve zarar verici herhangi bir araç/silah taşıma, yasa dışı örgüt sembolleri taşımak, yasa dışı sloganlar atmak ve tanınmamak için yüzünü gizlemek gibi hükümleri de göstericilere karşı kullanıldı. Esasen, görüşülen avukatlar bazı ithamları desteklemek için koruyucu kaskların, gaz maskelerinin ve (temel tıbbi malzemeler dahil) diğer koruyucu ekipmanlarında suç delili olarak kullanıldığı söyledi. Bu temelde, tutuklama kararları çıkarıldı ve sokakta bu ekipmanları giyen veya taşıyan kişilerin gözaltına alındı⁸⁷.

Bu raporun hazırlandığı tarih itibarıyla, 94 kişi 6 yıla kadar hüküm giyme olasılığıyla cezaevlerinde tutuluyordu. Esasen, gözaltına alındıktan sonra serbest bırakılan ve soruşturulan diğer kişilerden bazıları da Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yasa dışı örgüt üyeliği ile suçlanmaktadır.

Heyetimiz incelemeleri sırasında terör örgütü veya yasa dışı örgütlere (esas olarak Marksist Leninist Komünist Partisi-MLKP) üyelik ithamıyla (yasal) sol, sosyalist partilerin ve grupların ayrıca insan hakları örgütlerinin üyelerinin de tutuklandığı yönünde şikayetler aldı. “Yasa dışı partilerin” gösterilerine katıldığı gerekçesiyle tutuklan insanlar olduğu da bildirildi. Bu vakalarda sanıkların yasal haklarına zarar vererek (12 Nisan 1991 tarihinde yayınlanan 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. Maddesi uygulandı. Heyetimizin çalışmaları sırasında dinlediği ifadeler⁸⁸ göre, “polis tarafından” bilenen örneğin sol parti üyesi olanlar veya gösterilerde bu partilerin bayraklarını taşıyan göstericiler Terörle Mücadele Kanunu hükümlerine göre soruşturmaya tabi tutulurken aynı durumdaki diğer protestocular asliye hukuk mahkemelerine gönderilmektedir.

Bu nedenle, Gezi Parkı protestoları kapsamında sol ve Kürt yanlısı gruplara, insan hakları savunucularına, avukatlara ve gazetecilere karşı yargısal baskı yönündeki ithamları destekleyen somut gerekçeler bulunmaktadır.

⁸⁷ İstanbul Baro Başkanı Ümit Kocasakal’ın açıklaması: <http://bianet.org/english/crisis/147819-882-detained-6-arrested-in-istanbul> ayrıca bakınız, <http://www.bianet.org/english/crisis/147974-arrest-order-of-doctors-for-tourniquets-plasters>

⁸⁸ İHD ve Çağdaş Hukukçular Derneği Savcı’ya insanların “protestocu” veya “terörist” olarak değerlendirilmesinde farkın ne olduğunu sorduğunda aldıkları yanıt: “ellerindeki bayraklar” oldu.

Güvenlik kuvvetlerinin hesap verebilirliği

Görevlileri keyfi olarak güç kullanmaktan caydırmak ve kullanmaları durumunda tanınmalarını sağlamak için 2009 yılından beri çevik kuvvet birimleri dahil tüm polislerin kasklarında numaralar gösterilmektedir⁸⁹. Ancak, Gezi Protestoları sürecinde polislerin bu numaraları gizledikleri yönünde ciddi suçlamalar bulunmaktadır. Polis yetkilileri operasyonlar sırasında nedeni belli olmayan bir şekilde birçok polisin “kasklarını değiştirdiğini” bildirdi⁹⁰.

Türk Ceza Kanunu'na özellikle bu raporda belirtilen bazı polis şiddeti ithamlarının bazılarını içerebilen işkence tanımının yer aldığı 94. Maddeye uyarınca yasa uygulayıcılar aşırı güç kullanımı ve insan hakları ihlallerinden sorumludur.

Ancak Anayasa'nın 129. Maddesine⁹¹ göre kamu görevlileri hakkında soruşturma açmak için izin gerekmektedir. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun (1999 tarih ve 4483 Sayılı Kanun) bir kamu görevlisinin soruşturulması için idari izin gerektiğini tekrar etmektedir. 2003 yılı Ocak ayında 4778 Sayılı Kanunu'nda kamu görevlisinin işkence veya kötü muameleden sorumlu olduğuna ilişkin suçlama varsa soruşturma için izne gerek olmadığını ifade eden önemli bir değişiklik yapıldı. Ayrıca, 2005 yılı Ceza Muhakemesi Kanunu savcılara valiler ve hakimler hariç herkes hakkında doğrudan soruşturma yapma yetkisi vermektedir (Madde 161/5).

Ancak, izin hususu polis ihlallerine ilişkin soruşturmalarının önlenmesinde, protestocu Ethem Sarısülük'ün ölümünün soruşturulmasında olduğu gibi, cezasızlık probleminin⁹² devam etmesine yol açacak şekilde rutin olarak kullanılmaktadır.

Ethem Sarısülük'ün ölümüne ilişkin dava

Polis memuru Ahmet Şahbaz gerçek mermi sıkarak Ethem Sarısülük'ün ölümüne yol açtı. Sarısülük ailesi şikayette bulundu fakat Heyetimizin incelemesi sırasında görüşülen ailenin avukatı aynı zamanda akrabaları ve insan hakları savunucuları protestolar sırasında ciddi hak ihlalleriyle ilgili etkili adli soruşturma açılmasına yönelik yetkililerin önlemlerine ilişkin ciddi şüphe uyandıran bazı usulsüzlük ve engellemelerden bahsetti.

Savcılık asıl şüphelinin ifadesini olayın üzerinden 10 günden fazla geçtikten sonra aldı; otopsi sonuçları, olaya ilişkin kamera görüntüleri, çeşitli bağımsız uzmanların raporları ve tanıkların ifadeleri dikkate alınmadı ve mahkeme şüpheli polis memurunu 'kendisini savunmuş olabileceği' ihtimali üzerinden serbest bıraktı; 16 Temmuz tarihinde Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi kamu görevlisi hakkındaki soruşturmanın “gerekli yasal izin alınmadan” açıldığı gerekçesiyle dosyayı Savcılığa iade etti; dava en nihayetinde 23 Eylül tarihinde açıldı fakat 28 Ekim tarihine ertelendi⁹³. Üçüncü duruşma 2 Aralık 2013 tarihinde yine Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesinde görüldü. Avukatlar Mahkeme

⁸⁹ Türkiye Hükümetinin ön raporunun değerlendirilmesiyle bağlantılı olarak ele alınması gereken meseleler listesine (CCPR/C/TUR/Q/1) yanıtları, İnsan Hakları Komitesi 106. Oturum, 15 Ekim-2 Kasım 2012, sayı 11.

⁹⁰ Emniyet Sen ile yapılan toplantı 3 Temmuz 2013; Uluslararası Af Örgütü ile yapılan toplantı 4 Temmuz 2013.

⁹¹ Anayasa 129 (6) Maddesi: “Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır.” www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.doc

⁹² Bakınız örneğin, Hrant Dink cinayeti ve olayın soruşturma safhası. (Askeri ve polis teşkilatındaki) 40 kamu görevlisine yönelik dava izin verme prosedürleriyle tıkanmıştır. AİHM *Dink v. Türkiye*, 14 Eylül 2010. Bakınız ayrıca, İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Closing ranks against accountability*, 2008

<http://www.hrw.org/reports/2008/12/05/closing-ranks-against-accountability>

⁹³ http://www.bianet.org/english/people/148549-ethem-sarisuluk-case-suspended?bia_source=facebook&utm_source=dvr.it&utm_medium=facebook ayrıca

<http://www.bianet.org/english/youth/150110-tensions-rise-in-sarisuluk-trial-hearing-postponed>

Heyetinin tarafsız olmadığı iddiasında bulundu. Ardından, Mahkeme Heyeti dava dosyasını bir üst mahkeme olan 7. Ağır Ceza Mahkemesine göndererek davadan çekildi⁹⁴. Polis memuru hala görevde ve şu anda Şanlıurfa'da çalışıyor.

Sarisülük'ün öldürülmesinin üç tanığının olayların ardından gözaltına alınıp diğerler suçlamaların yanı sıra yasa dışı örgüt üyeliği, isyana teşvik ve kamu malına zarar verme ile itham edilmesi; Ethem Sarisülük'ün cenaze törenine katılmalarının bir diğer suçlama olması da kaygı vericidir.

Son olarak, Sarisülük'ün akrabaları ve arkadaşları çok sayıda kişinin katıldığı cenaze töreninde polisin agresif bir tutumla kendilerine önce dini törenin yapıldığı yerden çıkma sonra da oraya geri dönme izni vermediği yönünde şikayette bulundu.

2 Haziran tarihinde Eskişehir'de polisler ve siviller tarafından dövüldükten sonra aldığı darbeler sonucu 9 Haziran tarihinde yaşamını yitiren Ali İsmail Korkmaz dosyasıyla ilgili savcı iddianameyi tamamladı, aralarında bir polis memurunun da olduğu 5 kişi hakkında "kasten adam" öldürme suçlaması bulunmaktadır⁹⁵.

3 Haziran tarihinde Türkiye'nin güneyindeki Hatay kentinde öldürülen Abdullah Cömert olayında Adli Tıp Kurumu 5 Ekim 2013 tarihinde yayınladığı resmi raporunda Cömert'in gaz kapsülüyle vurulduğunu teyit etti. Adalet Bakanı soruşturmanın dikkatli bir şekilde yürütüldüğünü ifade etti.

Ayrıca, polis yetkililerinin yayınladığı bilgilere göre görevdeki 31 polis memuru aşırı güç kullanmaktan kaynaklı disiplin soruşturmasıyla karşı karşıya fakat hiçbirisi görevden atılmadı yalnızca İzmir'deki 3 polis memuru geçici olarak görevden alındı⁹⁶.

Ancak, Heyetimizin incelemeleri sırasında insan hakları örgütleri hakimler ve yasa uygulayıcıları tarafından geçmişteki ve şu anda yürütülen soruşturmaların eksiklikleri dikkate alındığında soruşturma işlemlerinin etkililiği konusunda kaygıları olduğunu dile getirdi. Gezi protestocularına karşı müdahalelerde polisin kask numaralarının gizlemeleri ve gaz maskesi takması nedeniyle polis memurlarının tanınması zorlaştı. Bu durum Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'nin geçmişte protestoculara yönelik baskılarıyla ilgili değindiği gibi cezasızlık ihtimalini arttırmaktadır⁹⁷.

Haklarının ihlal edildiğini belirten bazı protestocular 2012 yılında kurulan ve insan hakları ihlallerini inceleme yetkisi bulunan Kamu Denetçiliği Kurumuna (Ombudsmanlık) başvurdu. Ancak, 9 Temmuz itibarıyla Kamu Denetçiliği Kurumuna 22 başvuru ulaştı ve bu durum vatandaşların bu kurumu bilmediği veya güvenmediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, insan haklarından sorumlu kamu denetçisi EMHRN heyetiyle yaptığı görüşmede protestoların Gezi Parkı inşa projesinin Mahkeme tarafından Haziran ayı başında resmi olarak durdurulduğu andan itibaren meşruiyetini yitirdiğini; ve protestocular arasında "terörist örgütlerin" olması nedeniyle hareketin "masum olmadığını" dile getirdi⁹⁸.

⁹⁴ http://www.bianet.org/english/people/148549-ethem-sarisuluk-case-suspended?bia_source=facebook&utm_source=dlvr.it&utm_medium=facebook ayrıca

<http://www.bianet.org/english/youth/150110-tensions-rise-in-sarisuluk-trial-hearing-postponed>

⁹⁵ <http://bianet.org/english/youth/149681-ali-ismail-korkmaz-murder-suspects-charged-with-life-sentence>

⁹⁶ <http://www.focus-fen.net/news/0000/00/00/308609/> ve <http://bianet.org/english/politics/150070-did-policemen-face-investigation>

⁹⁷ Bakınız, AİHM kararı, *İzci v. Türkiye*, 68-75. Paragraflar.

⁹⁸ İnsan haklarından sorumlu kamu denetçisi Mehmet Elkatmış ile yapılan görüşme, 9 Temmuz 2013.

IV. SONUÇLAR ve TAVSİYELER

Başbakan yardımcısı Bülent Arınç'ın ilk başlarda çevrenin korunması gerekçesiyle protesto düzenleyen vatandaşlara karşı "polis saldırgan tutumu" nedeniyle özür dilemesine⁹⁹ rağmen EMHRN heyeti 2013 yılı Mayıs ayının son haftasında Gezi Parkında başlayan çevreci gösterilere yönelik ilk müdahaleyle bağlantı olarak ülke geneline yayılan protestoların kontrolü sırasında ağır ve tekrar eden görevi suiistimal olduğunu teyit etti.

EMHRN heyetinin ilk kaygısı binlerce vatandaşın **toplama özgürlüğüne yönelik keyfi ve yaygın müdahalenin** Türk yetkililerin barışçıl bir şekilde şikayetlerin ve muhalif görüşlerin açıklanmasına riayet etmesi ve güvence altına alması konusundaki yetersizlikleri ve isteksizliklerinden kaynaklanıyor olmasıdır. Göstericilerin sanki hepsi çapulcu, terörist ve Devlet düşmanıymış gibi damgalanması, bazı vakalarda öldürücü araçlarla, aşırı güç kullanılmasına yol açarak barışçıl toplanma hakkının bastırılmasına yol açtı.

Ülke genelinde kendiliğinden gerçekleşen protesto dalgalarına yönelik yetkililerin ve güvenlik kuvvetlerinin hoşgörüsüz ve şiddetli tepki göstermesi **yasal eksiklikleri ve yasa ve pratik arasındaki uçurumu** göstermektedir. Bir yandan, barışçıl gösterilere aşırı ve keyfi güç kullanımına olanak sunan yasal hükümler bulunurken; diğer yandan, barışçıl toplanmayı garanti altına alan ve öldürücü olan ve öldürücü olmayan silahların kullanılmasının çerçevesini belirleyen mevcut bazı normlar yasa uygulayıcı personel tarafından uygulanmamaktadır. Barışçıl göstericilere karşı kullanılan aşırı ve keyfi güç kullanımı olaylarında **yasa uygulayıcı görevlilere sağlanan uzun süreli cezasızlık** nedeniyle bu uçurumlar daha ciddi problem olmaktadır.

30 Eylül 2013 tarihinde, Türk Hükümeti (AB üyelik süreci kapsamında) yeni bir demokratikleşme paketi ilan etti ve bu pakete göre 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda gösterilerin yapılma süresini uzatan ve toplanmaları gözlemeyen ve gerekli gördüğünde sonlandırma işlevine sahip olan hükümet komiseri¹⁰⁰ uygulamasına son verdi. Gösteri kanundaki bu reform pozitif fakat eksik bir adımdır ve özellikle barışçıl toplanmanın korunması, polis müdahalesi ve güç kullanımı bakımından daha derin bir reform uygulanmalıdır.

EMHRN heyeti işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya-aralarında kadınların cinsel tacize uğraması da olan-küçük düşürücü yasağının ihlali ve yaygın bir şekilde hürriyetten mahrum bırakılma vakaları gibi ciddi insan hakları ihlalleri tespit etti. Protestoculara yardım eden profesyonellere (doktorlar ve avukatlar) ve polis vahşetini haber yapan, bu konularda yayın yapan gazetecilere ve yurttaş gazetecilere yönelik çok sayıda ihlal vakası da bildirildi.

Türkiye'nin toplanma özgürlüğünde ve uluslararası insan hakları hukukuna riayet etmede ilerleme iradesinin testi dört göstericinin ölümüne ve protestocuların diğer işkence ve kötü muamele, cinsel taciz ve keyfi gözültüne ilişkin iddialarıyla ilgili idari ve adli soruşturmalardaki ilerlemelere bağlıdır. Bu raporun yazıldığı tarih itibarıyla **hak ihlallerinin faillerinin hesap verebilirliğine ilişkin başlatılan soruşturmanın bütünlüğü, bağımsızlığı ve tarafsızlığına** ilişkin kaygılar bulunmaktadır. Ayrıca, yalnızca polis müdahalesinde doğrudan yer alan polis memurları değil aynı zamanda toplanma özgürlüğü, keyfi gözültüler ve yargı baskısı, yaralanma, ölüm ve kötü muamele ile sonuçlanan aşırı güç

⁹⁹ <http://edition.cnn.com/2013/06/05/world/europe/turkey-protests/index.html>

¹⁰⁰ 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu Madde13.

kullanımına operasyonların planlanması süresince yer alan ve emir veren kıdemli yetkililerin de hesap vermesi gerekmektedir.

Türk yetkililerin yakın zamanda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *İzci v. Türkiye* davasının kararında "ceza hukuku sisteminin sıkı bir denetim olmaktan uzak olduğu ve başvurusunun örneğinde olduğu gibi hukuka aykırı davranışlara ilişkin şikayetlerin etkili bir biçimde önlenmesi konusunda caydırıcı etkisi olmadığına ispatlandığını düşünmektedir"¹⁰¹ ifadesiyle işaret ettiği cezasızlıkla mücadele etmek ve durumu ele almak için kritik bir fırsata sahip. Bu gözlemin anlamı Devletin mağdurlara yeterli tazminat dahil kanun yollarını aynı zamanda Gezi Parkı protestoları vakasında yaşananların tekrar edilmemesini garanti etmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda, toplanma özgürlüğünün geliştirilmesi ve protestolarda daha trajik sonuçlardan sakınmak için protestolara yönelik polis yöntemleri ve yaklaşımlarının dönüştürülmesiyle birlikte belirli hükümlerin yürürlükten kaldırılması veya değiştirilmesi gerekmektedir.

Rapordaki bulgular ve dile getirilen kaygılar ışığında Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı Türk yetkililere aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır:

- Toplanma ve ifade özgürlüğünü hiçbir ayırım olmaksızın herkes için garanti altına alın;
- Barışçıl tüm protestocuları serbest bırakın ve barışçıl gösterilere katılmaları kapsamındaki suçlamaları düşürün;
- Barışçıl göstericilere, sağlık hizmeti sunanlara, protestocuları savunan avukatlara, gazetecilere ve aynı zamanda protestocuların akrabalarına yönelik idari ve adli baskıya son verin;
- Barışçıl göstericilere Terörle Mücadele Kanunu hükümlerinin uygulanmasına son verin;
- Emir verme pozisyonunda bulunanlara yönelik kapsamlı bir soruşturma yürütün ve verdikleri emirler yasa uygulayıcılar tarafından yasa dışı ve suiistimal eden fiillerle sonuçlananların hesap verebilir olmalarını sağlayın;
- Uluslararası insan hakları hukuku uyarınca Gezi Parkı protestolarıyla bağlantılı olarak yasa uygulayıcılarına yönelik keyfi gözaltı, işkence, kötü muamele ve cinsel taciz dahil her türlü görevi suiistimal iddialarıyla ilgili hızlı, bağımsız, tarafsız ve etkin soruşturmalar yürütün ve sorumluları cezalandırın; yasa uygulayıcıların ekipmanlarındaki kask numaralarının tanımlanamaması soruşturmalar için bir engel teşkil etmemeli;
- Yasanın öngördüğü şekilde polis memurlarının her zaman tanımlanabilir kasklar giymesini sağlayın;
- Özellikle Anayasanın 129 (6) Maddesini ve 1999 tarihli 4483 Sayılı Kanunu değiştirerek yasa uygulayıcılarının soruşturulması ve yargılanmasına yönelik yasal engelleri kaldırın;

¹⁰¹ AİHM, *İzci v. Türkiye*, 23 Eylül 2013, 72. Paragraf. Başvurucu İstanbul'daki Dünya Kadınlar Günü kapsamında 6 Mart 2005 tarihinde düzenlenen barışçıl bir toplantıda ciddi bir şekilde dövülmüş ve göz yaşartıcı gaza maruz kalmıştır.

- Barışçıl toplanma özgürlüğü hakkını kullanan kişilere karşı güç kullanımı içeren her türlü fiile derhal son verin.
- 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu uluslararası standartlara ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin toplanma özgürlüğü ile ilgili kararlarına uygun hale getirmek için gerekli reformları yapın; özellikle yasa barışçıl toplanma lehine olmalı ve güç kullanarak dağıtmanın haber verilmeden yani kendiliğinden gelişen toplanmalar bağlamında dahi son araç olduğunu garanti etmelidir;
- Güç kullanımı ve toplumsal olaylara müdahale araçlarına ilişkin BM Kolluk Güçleri Görevlileri Tarafından Kuvvet ve Ateşli Silâh Kullanılması Hakkında Temel İlkelerine uygun ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını takip eden net, detaylı ve bağlayıcı düzenlemeler kabul edin; bu düzenlemeler yasada düzenlenmeli ve hiçbir koşulda siyasi veya idari emirler yasadan daha üstün olmamalıdır. Böylesi talimatlar toplumsal olayları kontrol etmede kullanılması amacıyla izin verilen kimyasal tahriş edici maddelerin türünü ve miktarını da spesifik olarak kısıtlamalıdır;
- İhtiyacı olan kişilerin koşulları ne olursa olsun ve herhangi bir ayırım olmaksızın sağlık hizmetlerine erişimini güvence altına alın.

EKLER

1. **Türk Tabipler Birliği basın açıklamaları (Haziran Temmuz)**
2. **Sağlık Bakanlığı Genelgesi ve Türk Tabipler Birliği'nin yanıtı**
3. **Dünya Tabipler Birliği'nin ve diğerlerinin Başbakan Erdoğan'a mektubu**
4. **Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Türk Tabipler Birliği'ne mektubu**
5. **Türk Tabipler Birliği'nin Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yanıtı**

UYGULANAN ORANTISIZ ŞİDDET KABUL EDİLEMEZ!

POLİS TERÖRÜNÜN BİLANÇOSU; 20'Sİ AĞIR OLMAK ÜZERE BİNLERCE YARALI VAR

Taksim Gezi Parkı'nda AVM yapılmasına karşı İstanbul'da başlayan protesto eylemlerine Türkiye'nin dört bir yanından destek geldi.

Gezi parkı protestosuna güç vermek ve hükümetin baskı politikalarına karşı çıkmak için bir araya gelen, yüzbinlerle ifade edilecek kalabalıklara emniyet güçlerinin müdahalesi çok sert oldu.

Polis, demokratik haklarını kullanan eylemcilere yoğun biber gazıyla, kafalara, gözlere isabet eden gaz kapsülleri ile ve plastik mermilerle karşılık verdi.

İstanbul Tabip Odası'nın İl Sağlık Müdürlüğü'nden aldığı bilgilere göre İstanbul'da hastanede yatırılarak tedaviye alınan 26 kişi, hayati tehlikesi olan 2 kişi, yoğun bakımda yatan 5 kişi bulunmaktadır. Ayaktan tedavi olan hastalar ile birlikte bu süreçte hastalar toplam 880 kişi hastanelere başvurmuştur.

Ankara'da ki eylemlerde ise Ankara Tabip Odası'nın hastanelerden meslektaşlarımızın ilettiği bilgiler doğrultusunda elde ettiği verilere göre 15'i ağır olmak üzere en az 414 yaralı bulunmaktadır. Ankara Numune hastanesinde polis saldırısıyla kafasından yaralanan bir genç ölümle pençeleşmektedir.

İzmir Tabip Odası'nın ilettiği verilere göre 2 gün içerisinde hastanelere 420 yaralı başvurmuş, bunların 60'ı ambulanslarla taşınmıştır.

Diğer illerde de çok sayıda yaralı olduğu bilinmektedir.

Yaralanmaların çoğu, tazyikli suyun ölçsüz biçimde insan bedeni hedef alınarak kullanılması, biber gazı kapsüllerinin eylemcilerin üzerine sıkılması, doğrudan hedef alınarak direkt fırlatılması ve plastik mermilerin yakın mesafeden ateşlenmesiyle gerçekleşmektedir. Çok sayıda yurttaşımız söz konusu yaralanmalar neticesinde gözünü kaybetmiştir. Kafatası kırığı ve beyin kanaması geçiren, beyinde yabancı cisim bulunan hastalar vardır.

Bilimsel olarak sağlığa zararlı olduğu, altta yatan kimi hastalıkların varlığında ölümcül sonuçlar yaratabildiği bilinen biber gazının toplumsal olaylarda fütursuzca kullanılıyor olması başlı başına bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir. Bu da yetmezmiş gibi içeriği bilinmeyen başka gazların da kullanıldığı iddiası ortada durmaktadır. İnsan sağlığını bu derece yakından ilgilendiren bir konuda İçişleri Bakanlığının ivedilikle açıklama yapması, kullanılan kimyasalların içeriğini kamuoyuyla paylaşması gerekmektedir.

Uсталık dönemini yaşayan bir iktidarın gösterdiği uсталık kendi halkına saldırmak olmamalıdır. Kontrolsüz polis şiddeti derhal durdurulmalıdır.

Olaylarda yaralanan yurttaşların sağlık durumlarına ait bilgiler Türk Tabipleri Birliği'ne ulaştıkça kamuoyuyla paylaşılacaktır.

Türk Tabipleri Birliği

Merkez Konseyi

Bu Şiddeti Durdurun!

Taksim Gezi Parkı'nda tamamen barışçıl olarak başlayan bir çevre duyarlılığı eylemine vahşice saldırılarak karşılık verilmesi sonucu, kimileri ölümcül olmak üzere yüzlerce vatandaşımız yaralandı. Polisin protestoculara müdahalesi "orantısız" nitelemesini de fersah fersah aşarak, hukuk dışı bir cezalandırma/intikam operasyonuna dönüştü.

Geçtiğimiz saatlerde Kızılay'da demokratik tepkisini göstermek için toplanan Ankara Halkına, Adana, Eskişehir, Gaziantep başta olmak üzere bir çok ilde halka karşı gerçekleşen son polis saldırıları sonucunda bazıları ağır yüzlerce yaralı ve gözaltı olmuştur, polis şiddeti sürmektedir. Mahallelerde yurttaşlar tepkisini dile getirmek için sokaklara çıkmıştır.

Polisin tavrı yurttaşların sağlığı açısından kaygı vericidir.

Yetkililere, polise acil çağrımızdır: Bu şiddeti durdurun, daha fazla yaralanma ve ölüm olmasına sebep olmayın!

Türk Tabipleri Birliği

Merkez Konseyi

ANKARA TABİP ODASI

BASIN AÇIKLAMASI

01 Haziran 2013

1 Haziran Cumartesi Güvenpark ve Kızılay Meydanı Eyleminin CAN BİLANÇOSU

Taksim Gezi Parkı'nın yerine AVM yapılması girişimine karşı İstanbul'da yapılan protesto eylemlerine destek veren Ankaralılar bugün sabah saatlerinden itibaren Kızılay Meydanı'ndaki Güven Park'a akın etti. Türk Tabipleri Birliği ve Ankara Tabip Odası ile Ankaralı hekimler ve tıp öğrencileri de 15:30'da Demirtepe'den Kızılay'a yürüyüşe geçti.

Kızılay Meydanı'na açılan bütün anayollardan binlerce Ankaralı "Hükümet İstifa", "Tayyip İstifa", "Faşizme Karşı Omuz Omuza", "Her Yer Taksim Her Yer Direniş" sloganları ve protesto alkışlarıyla ilerlediler.

Polis göstericileri dağıtmak için yoğun şekilde gaz bombası kullandı. Polisin saldırısı nedeniyle kimisi ağır olmak üzere çok sayıda yaralı mevcut. Yaralılardan bir bölümünün hayati tehlikesi bulunuyor.

Ankara Tabip Odası'nın oluşturduğu kriz masasına ulaşan bilgilere göre sabah saatlerinden itibaren kolluk güçlerinin uyguladığı orantısız güç nedeniyle yaralananlara ilişkin ayrıntılar şöyle:

- Dışkapı Yıldırım Beyazıt Hastanesi 12 yaralı biri kafa travması
- Numune Hastanesi 30 yaralı, biri ağır kafa travması (Ethem Sarısülük)

- İbni Sina Hastanesi 25 yaralı iki kişi beyin kanaması biri subdural hematom (beyin zarları arasında kanama) diğerinin kafasına kapsül saplanmış.
- Ankara Hastanesi 7 yaralı
- Hacettepe Hastanesi 25 yaralı biri parçalı frontal kemik kırığı ve subdural hematom, birinde maksilla (üst çene) kırığı, bir göz kaybı, bir polis memuruna TOMA çarpmış hafif yaralı
- Bayındır Kavaklıdere Hastanesi 2 yaralı biri kafa travması
- Bayındır Söğütözü Hastanesi kapsüle bağlı pelvis kırığı
- Çağ Hastanesi 70 yaralı kapsüle bağlı yanıklar ve doku zedelenmesi, 4 kişide vücutta kırık var, 4 kafatası kırığı, biri açık parçalı kırık (Dilan Ece, Ankara Tıp Öğrencisi)
- Medicana Hastanesi 30 yaralı polis, 1 yaralı gösterici
- Akay Hastanesi 105 yaralı
- Çeşitli demokratik kitle örgütleri ve siyasi partilerde oluşturulmuş bulunan acil müdahale revirlerine 100'ü aşkın yaralı getirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı muhafız alayında çalışan bir subay bilinci kapalı olarak GATA'ya sevk edilmiştir. 2 hastada kırık tespit edilmiş.
- Ankara Tabip Odası kriz masası revirine toplam 7 yaralı, biri ağır kafa travması Ankara'da gün geceye dönmeden bilanço: Toplam en az 414 yaralı, 15'i ağır yaralı

Yaralanmaların tümü polisin attığı gaz kapsüllerinden direkt travma, kapsül yanıkları, TOMA'nın çiğnemesi, polisin attığı taşlarla ve gazdan kaçarken düşme nedeniyle ortaya çıktı.

Bugün Ankara'da tamamen barışçıl, hiçbir şiddet unsuru içermeyen demokratik bir protesto gösterisi, polis güçlerinin ağır saldırısına ve silahlı müdahalesine maruz kalmıştır.

Tanık ifadelerine göre polis hedefe, kafaya, göze nişan alarak gaz kapsüllerini mermi gibi kullanmıştır.

Bugün Ankara, kolluk kuvvetlerinin, İçişleri Bakanlığı'nın, Hükümetin yarattığı terörü yaşamıştır.

Nişan alarak kafaya gaz kapsülü fırlatmak cinayete tam teşebbüstür. Bu bir suçtur. Bu eylemin emrini veren kimdir? Bunun hesabını birisi vermek zorundadır.

Sıkılan gazlar Kızılay ve çevresini nefes alınmaz hale getirmiş, evler, işyerleri gazla dolmuştur. Bu evlerde astımlılar, kalp hastaları vardır. On binlerce yurttaşın hayatı bilerek tehlikeye atılmıştır. Bu bir suçtur. Bu eylemin emrini veren kimdir? Bunun hesabını birisi vermek zorundadır.

Bugün Ankara sokakları polis terörüne maruz kalmıştır. Bu terörün hesabını birisi vermek zorundadır.

Düzeltilme: Ankara Tabip Odası tarafından 1 Haziran 2013 tarihinde yapılan basın açıklamasında "Ankara Güven Hastanesi'ne başvuran yaralı göstericilerin gözaltına alınmaya çalışıldığı" şeklinde bir bilgi yer almıştır. Ancak Güven Hastanesi'nden 2 Haziran'da odamıza gönderilen açıklamada, hastaneye başvuran yaralı göstericilerin gözaltına alınmaya çalışılması gibi bir durumun söz konusu olmadığı ve başvuran tüm hastalara herhangi bir ayırım yapmadan, gereken tıbbi özeni göstererek yaklaşıldığı belirtilmiştir.

T.C.

SAĞLIK BAKANLIĞI

Denetçiliği

ACIL

Sayı: B.İ.T./53

13/06/2013

Konu: İnceleme/Soruşturma

TABİP ODASI BAŞKANLIĞINA

İSTANBUL

Sağlık Bakanlığı Denetim Hizmetleri Başkanlığının 10/06/2013 tarihli ve 2013-01-071/2256 sayılı emirleri gereğince yürütülmekte olan inceleme/soruşturma kapsamında;

Ulusal basın ve yayın organlarında çıkan bazı haberlerde; İstanbul Taksim Gezi Parkında Haziran 2013 ayı içinde yapılan ve halen devam etmekte olan yasadışı gösterilerde yaralanan şahıslara, tıbbi müdahalede bulunulması için "gönüllü revirler" oluşturulduğu, bilgilerine yer verildiği tespit olunmuştur.

İstanbul Tabip Odasının internet sitesindeki açıklamalara göre; İstanbul Tabip Odası tarafından organize edildiği anlaşılan ve İstanbul Tabip Odasının internet sitesindeki haberlerde de "gönüllülük esasına göre çalışıldığı" ifade edilen ve "revir" diye tanımlanan bazı yerlerde bahsi geçen yasadışı gösterilerde yaralanan şahıslara tıbbi müdahalelerde bulunulduğuna yönelik muhtelif bilgiler ve istatistik verilerin yer aldığı görülmüştür.

Bu çerçevede; internet sitenizdeki bilgiler ve İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü'nün mahallindeki tespitler çerçevesinde;

1. İstanbul Taksim Gezi Parkında Odanız tarafından koordine edilen tıbbi müdahale ve "gönüllü revir" işlemleri için neden Sağlık Bakanlığınızdan izin almadınız?
2. Gönüllü revirleri; Sağlık Bakanlığının ambulansları ve tıbbi ekipleri Taksim meydanında bahsedilen olaylar çerçevesinde yer almakta iken, hangi gerekçe ile siz de tedavi ekipleri oluşturduunuz?
3. Gönüllü revirlerde kimler görev yaptı? Bu kimselerin görev, yetki ve unvanları neydi? Bu kimselerin hastalara müdahale yetkinliğinin ve yetkisinin olup olmadığını nasıl kontrol ettiniz?
4. Yaralı ve hastalara müdahale eden "sağlık gönüllüleri" hangi tıbbi kayıtları tuttular, bunların yasal dayanakları nedir? İnternet sitenizde "Adli Olgu Ön Değerlendirme ve Belgeleme" işleminden bahsedilmektedir. Bu işlemlerin yasal dayanağı nedir?
5. Hastalara cerrahi müdahalede bulunuldu mu? Böyle bir işlem yapıldıysa herhangi bir kayıt tutuldu mu?

6. Kaç adet hasta gönüllü revirlerde muayene ve tedavi edildi? Bunların tıbbi kayıtları tutuldu mu? Hastaların isim listeleri nelerdir? Bu bilgiler Sağlık Bakanlığı ile paylaşıldı mı?

Hususların, cevaplandırılarak, cevabi yazınızın ivedilikle dayanakları olan belgelerle birlikte tarafıma teslimi konusunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İmza

B. İzzet TAŞCI

Sağlık Bakanlığı Başdenetçisi

B. İzzet TAŞCI

Sağlık Bakanlığı Denetim Hizmetleri Başkanlığı

İstanbul Cd. No: 52 06434 ULUS/ANKARA

Tlf: 0 312. 341 10 66

Faks: 0312. 341 10 13

Sağlık” Bakanlığı, İstanbul Tabip Odamız hakkında “ACİL” bir “inceleme/soruşturma” başlattı.

Yazıda gezi parkı eylemine “yasadışı” , polis şiddeti ile yaralanan insanlara “yasadışı gösterilerde yaralanan şahıs”, Yaralılara acil tıbbi müdahale ile tıbbi müdahale yapılabilecek ortamları ve gönüllüleri organize etmeye ise “suç “ denilmektedir.

Sonra da gönüllü sağlık hizmetleri için neden “izin almadınız” sorusu sorulmakta, Odamızdan bu müdahaleleri yapanlar ile sağlık hizmeti verilen hastaların bilgileri ve kayıtları istenilmektedir.

Bir de şiddet nedeniyle yaralanan, sağlığı bozulan insanlara verilen hekim raporlarının “dayanağı” sorulmaktadır.

Halkımızla paylaşıyoruz ki, biz hekimler;

“Kendi yaşamımızı insanlığın hizmetine adayacağımıza bütün varlığımızla yemin ettik,

Hastalarımızın sağlığı en önde gelecek,

Bize verilmiş sırları, hastalarımızın ölümünden sonra bile saklayacağız,

Meslektaşlarımız kardeşlerimiz olacak,

Din, ulus, ırk, parti politikaları ya da toplumsal durumla ilgili değerlendirmelerin görevimizle hastalarımızın arasına girmesine izin vermeyeceğiz,

Bunlara bütün varlığımızla, özgür olarak onurumuz üzerine AND İÇTİK”

(Cenevre Bildirgesi Mesleki Bağlılık Yemini 1948)

Sayın “Sağlık Bakanına” da hatırlatırız.

EURO-MEDITERRANEAN HUMAN RIGHTS NETWORK
RÉSEAU EURO-MEDITERRANÉEN DES DROITS DE L'HOMME
الشبكة الأوروبية - المتوسطية لحقوق الإنسان

- Türkiye’de biber gazı satışlarının derhal yasaklanması.
- Türkiye’ye ilişkin politika kararlarında temel insan haklarının korunması ve tıbbi tarafsızlığa saygı gibi hususların gözetilmesi.

Saygılarımızla,

Donna McKay, İnsan Hakları için Hekimler Genel Direktörü

Dr. Otmar Kloiber, Dünya Tabipler Birliği (WMA) Genel Sekreteri

Prof. Dr. Frank Ulrich Montgomery, Alman Tabipler Birliği (Bundesärztekammer, GMA) Başkanı

Dr. Katrin Fjeldsted, Avrupa Doktorları Daimi Komitesi (CPME)

Bilgi için:

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Cumhurbaşkanlığı 06689 Çankaya, Ankara, Türkiye

Telefon: +90 312 470 11 00, Faks: +90 312 470 24 33; Email: cumhurbaskanligi@tccb.gov.tr

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanı Cemil ÇİÇEK,

TBMM 06543 Bakanlıklar – ANKARA, E-mail: baskanlik.tbmm.gov.tr, cemil.cicek@tbmm.gov.tr

Sağlık Bakanı Dr. Mehmet Müezzinoğlu

Mithatpaşa Cad. No: 306434 Sıhhiye / ANKARA

Telefon: +90 312 585 10 75, E-mail: ozelburo@saglik.gov.tr

İnsan Haklarında Sorumlu Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay,

Telefon: +90 312 415 40 15, Faks: +90 422 12 19, E-mail: besir.atalay@tbmm.gov.tr

İçişleri Bakanı Muammer Güler, İçişleri Bakanlığı, Bakanlıklar / ANKARA

Telefon: +90 312 422 40 00m, E-mail: ozelkalem@icisleri.gov.tr

EK 4

T.C.

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Emniyet Genel Müdürlüğü

Sayı: 26895467-2010.(91191).42

26/07/2013

Konu: Yaralanan Şahıslar

EURO-MEDITERRANEAN HUMAN RIGHTS NETWORK
RÉSEAU EURO-MEDITERRANÉEN DES DROITS DE L'HOMME
الشبكة الأوروبية - المتوسطية لحقوق الإنسان

TÜRK TABİPLER BİRLİĞİNE

(GMK Bulvarı Ş. Daniş Tunalıgil Sok. No: 2/17-23)

Maltepe/ANKARA

Basında son zamanlarda yer alan haberlere göre, Gezi Parkı Eylemleri ile ilgili meydana gelen gösteriler sırasında polisin yapmış olduğu müdahaleler sonucunda tarafınızca hazırlanan rapora atfedilerek 12 kişinin gözünü kaybettiği şeklinde haberler yer almaktadır.

Yapmış olduğumuz çalışmalar sonucunda maalesef 3 kişinin gözünü kaybettiği belirlenmiştir. Polisin müdahalesi sırasında gözünü kaybettiğini iddia ettiğiniz 9 kişiye ise gerek teşkilatımız gerekse de ilgili kurumlar nezdinde yaptığımız araştırmalara ulaşamadık.

Raporunuzda yer alan diğer dokuz kişinin kimler olduğu konusunda gereke sorumluların tespiti için gerekse de kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi konusunda işbirliği yapmanızdan memnun olacağımızı bildirir,

İyi çalışmalar dileriz.

Dr. Cihangir BAYCAN

Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü

3. Sınıf Emniyet Müdürü

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ M E R K E Z K O N S E Y İ

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
İlkadım Cad. No:89
Dikmen 06350 ANKARA
Faks:0 312 462 17 81

1012/2013
T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE
ANKARA

22.08.2013

İlgi: 26.07.2013 gün, 26895467-2010.(91191).42- sayılı ve "Yaralanan şahıslar" konulu yazınız.

Konu: İlgi yazınıza yanıtımız hk.

İlgide yer alan yazınızla; Gezi Parkı Eylemleri ile ilgili olarak polisin yaptığı müdahaleler sonucu Birliğimizin yaptığı çalışmalara atfen 12 kişinin gözünü kaybettiği yönünde haberlerin yer aldığı, Genel Müdürlüğünüzün yaptığı çalışmalar sırasında üç kişinin gözünü kaybettiğinin tespit edildiği, sorumluların tespiti ve kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi için diğer 9 kişinin kimler olduğu konusunda Birliğimizden bilgi istenilmektedir.

Türk Tabipleri Birliği olarak Taksim Gezi Parkı eylemleri ve sonrasında ülke geneline yayılan eylemlerde hemen tamamı polisin uyguladığı şiddet sonucu oluşan sağlık sorunları tabip odalarımız ve meslektaşlarımızın ilettiği verilerden derlemeye çalışılmıştır. Derlenen bilgiler en son 1 Ağustos 2013 saat 16:00 itibarı güncellenmiş olup <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/veri-3944.html> adresinde yer almaktadır. Birliğimize iletilen bilgilere göre altı kişi İstanbul, dört kişi Ankara ve bir kişi de Antalya'da gözünü kaybetmiştir.

Bilindiği gibi polisin müdahalesinden kaynaklanan sağlık sorunları yalnızca görme kaybı ile ilgili değildir. Türk Tabipleri Birliği tarafından en son 1 Ağustos 2013 günü güncellenen bilgilere göre kamu hastanelerine, özel hastane ve tıp merkezlerine ve çatışmaların yaşandığı

Bianchi

alanlarda kurulan revirlere toplam 8163 kişi yaralı olarak başvurmuştur. 5 kişi hayatını kaybetmiş ve 106 kişi kafa travmasına uğramış, 63 kişi ağır yaralanmış, 1 ağır yaralının hayati tehlikesi devam etmektedir.

İçişleri Bakanlığı görevlileri tarafından hazırlanan 23 Haziran 2013 günü medya organlarına yansıyan “Gezi Raporu”na göre Haziran ayı ortası itibariyle; 79 ilde, 2.5 milyon insan “Gezi Parkı” eylemlerine katılmış; 4 bin 900 kişi gözaltına alınmış, 4 bine yakın insan yaralanmıştır.

Türk Tabipler Birliği ‘Kimyasal Gösteri Kontrol Ajanlarıyla Temas Edenlerin Sağlık Sorunları Değerlendirme Raporu’nda 11.155 yanıt üzerinden elde edilen bulgulara ve yanıtlara göre; kimyasal gazlardan etkilenenler 41 farklı ile dağıtılmıştır, % 94,8’i üç büyük ildedir. İstanbul % 64,5 ile ilk sırada yer almaktadır. Her 10 kişiden neredeyse yedisi kullanılan kimyasal maddelerden çok yoğun olarak etkilenmiş, astım ve hipertansiyon atakları, ciddi nefes darlığı, nörolojik ve psikolojik belirtiler ortaya çıkmış, bunlara rağmen kimyasal gazdan etkilenenlerin %92’si sağlık yardımı almamış ya da çevresindeki gönüllülerden almıştır. Hastaneye başvurma ya da götürülme yüzdesi %5 düzeyindedir. Bu durum aynı zamanda fişlenme, soruşturmaya uğrama vb. kaygılarla sağlık kuruluşlarından sağlık hizmeti alamayan/almayan önemli bir hasta grubu olduğunu ortaya koymaktadır.

Birliğimizde de İç hukukumuz uluslararası hukuksal düzenlemeler, daha da önemlisi hekimlik, hasta hakları/insan hakları ile ilgili etik bildireler uyarınca yürüttüğümüz birey ve toplum sağlığı ile ilgili çalışmaları nedeniyle, Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından bizleri şaşırtan bir biçimde “tanımlanmıştır”. Dava dosyaları üzerinden kamuoyuna da yansıdığı üzere Genel Müdürlüğünüz’e bağlı Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanan fezlekede birçok meslek örgütü ve sendika ile birlikte TTB ve Ankara Tabip Odası “*hükümet muhalifi sivil toplum örgütleri*” olarak ilan edilmiştir.

Gösteriler sırasında yaralanan insanların sağlık yardımı alırken duydukları “fişlenme” kaygısını, kendilerine zarar veren güvenlik görevlilerini şikayet ederken duymamaları düşünülemez. Ülkemizdeki yönetsel ve yargısal işleyişin böyle bir kaygı ortamını yarattığı ne yazık ki bir gerçektir. Genel Müdürlüğünüz’ün gözünü kaybeden insanların bilgilerine ulaşamamasında bu durumun önemli bir etken olabileceği değerlendirilmektedir.

Birliğimize hekimler ve Tabip Odaları tarafından iletilen sağlık bilgileri büyük oranda kişisel bilgilerden arındırılmış olan anonim bilgilerdir. Öte yandan hastaların kimliğine ilişkin kişisel bilgiler Birliğimiz kayıtlarında olsaydı bile; ayırsız sağlık hizmeti alma hakkı, hastaların sırlarını saklama yükümlülüğü, sağlık verilerinin ve özel hayatın gizliliğine ilişkin evrensel ve ulusal düzenlemeler uyarınca bu bilgilerin iletilmesi mümkün olmazdı.

Hekimlik ahlakı, hekimlik etik ilkeleri, ulusal ve uluslararası bağlayıcı hukuksal düzenlemelerde yer alan normlara uygun olarak birey ve toplum sağlığının korunması ile sağlık hakkını ihlal edenlerin tespit edilip gerekli yaptırımların uygulanmasına yönelik her türlü işbirliğine açık olduğumuzu belirtmek isteriz. Bu kapsamda çalışmalarınıza katkısı olabileceği düşüncesi ile Türk Tabipler Birliği “Kimyasal Gösteri Kontrol Ajanlarıyla Temas Edenlerin Sağlık Sorunları Değerlendirme Raporu” ve Türk Tabipler Birliği “Göstericilerin Sağlık Durumları-1 Ağustos 2013” çalışmaları yazımız ekinde gönderilmektedir.

EURO-MEDITERRANEAN HUMAN RIGHTS NETWORK
RÉSEAU EURO-MEDITERRANÉEN DES DROITS DE L'HOMME
الشبكة الأوروبية - المتوسطية لحقوق الإنسان

Bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Dr. Bayazıt İlhan

TTB Merkez Konseyi

Genel Sekreteri

Ekler:

1. Kimyasal Gösteri Kontrol Ajanlarıyla Temas Edenlerin Sağlık Sorunları Değerlendirme Raporu
2. Göstericilerin Sağlık Durumları-1 Ağustos 2013